

A. de Villiers Ermelo

16.7.1894

DE WORSTELSTRYD

DER

TRANSVALERS.

DOOR F. LION CACHET.

VERKORT VOOR KINDEREN

DOOR

K. JONKHEID,

ONDERWYZER, DIST. VRYHEID, ZUID-AFR. REPUBLIEK

VRYHEID:

DRUKKERY VAN A. VON LEVETZOW, KERKPLEIN.

1892.

DE HONSTELSTED

TRAVELERS

WORSTELSTED DER

TRANSVALERS
VERKORT VOOR KINDEREN

LOKHEIN

WIKINGEN HET TITELN ENDE DER BUKKINGEN

DE HONSTELSTED

DE HONSTELSTED

DE HONSTELSTED

DE HONSTELSTED

DE HONSTELSTED

DE HONSTELSTED

DE HONSTELSTED

DE

WORSTELSTRYD DER TRANSVALERS.

1.—Nederzetting aan de Kaap.

IN 1486 zeilde Bartholomeus Diaz om de Kaap zonder haar te bemerken, en bereikte Algoa-baai, den 16 September 1486. Hy plantte een kruis op het eilandje Santa Cruz in deze baai. Op de terugreis naar Portugal ontdekte hy de Kaap, maar kon niet landen, omrede het stormachtige weder en noemde haar daarom: "Kaap van alle stormen"; doch deze naam werd door Jan II., Koning van Portugal, veranderd in: "Kaap de Goede Hoop." Jan Antonie van Riebeeck, een dokter, Hollander, verzocht aan de Hollandsche Compagnie zich te mogen vestigen aan de Kaap. Dit werd toegestaan en drie schepen: de Drommedaris, de Reiger en de Hoop verlieten Holland den 23 December 1651 en kwamen aan de Kaap den 6 April 1652 met 75 menschen: Ambachtlieden, metselaars, smids, timmerlieden, harpoeniërs en tuinlieden, doch byna geen soldaten. De gronden later door van Riebeeck verkregen, zyn alle gekocht van de inboorlingen (Hottentotten). De zadenpitten van

vruchtboomen en planten zyn uit Holland overgebracht en in 1656 had men een goeden oogst. Na tienjarig verblyf werd van Riebeek opgevolgd door Zacharias van Wagenaar.

II.—De Voorouders der Transvaalsche Boeren.

In 1657 waren er slechts 144 blanken aan de Kaap, waaronder 10 burgers, 6 getrouwde vrouwen en twaalf kinderen, de overigen waren in dienst der Compagnie. Van degenen welker hun diensttyd om was, vestigden zich de meesten voor goed aan de Kaap. Doch voor alle dingen werd er door de Compagnie opgelet, dat deze Protestanten waren, van onbesproken, zedelyk gedrag. Sommigen dezer Kolonisten waren gehuwd; de meesten echter ongehuwd. Om deze laatsten van vrouwen te voorzien, zond de Compagnie in 1664 of 1665 een vyftigtal meisjes uit Holland, die beschreven staan als arme, doch eerbare, fatsoenlyke meisjes, meestal weezen. In 1685 werden de Protestanten in Frankryk bloedig vervolgd en velen zochten eene wykplaats in Holland. Van dezen gingen er ook velen naar de Kaap om zich daar te vestigen. Van April 1688 tot Mei 1689 zyn er zeven schepen uit Holland aan de Kaap gearriveerd met ongeveer honderd huisgezinnen, Fransche Vluchtelingen. Zy worden genoemd Hugenooten. Deze trouwden weder met Hollanders; doch hunne kinderen vergaten al spoedig de Fransche taal en Hollandsch werd landstaal.

III.—Gouverneurs van de Kaap.

Jan, Anthonie van Riebeek,	9 April 1652 tot 6 Mei 1662.
Zacharias van Wagenaar 1662 tot 1667.
Corneles van Quaelberg, eenige maanden.	
Jacob Borghorst, 1668 „ 1670.
Pieter Hackius, 1670 „ 1672.
Koenraad van Breitenbach; Albert van Breugel; Ysbrand Goske, 1672 „ 1676.
Bax van Herentals, 1676 „ 1678.
Hendrik Crudax, eenige maanden.	
Simon van der Stell, 1679 „ 1699.
Willem, Adriaan van der Stell, 1699 „ 1708.

J C d' Abling van Assenburg,	1708
Willem Helot,	1711 tot 1714
Maurits Pasquess, Marquis de Chavonnes,	1714	„	1725
Jean de la Fontaine, korten tyd.			
Pieter, Gysbert van Noot,	1727
Adriaan van Kervel	1736 tot 1738
D van den Hengkell; Hendrik Swellengrebel; Ryk van Tulbagh,	1751 tot 1771
Joachim van Plettenberg; Corneles Jacob van de Graaf	1785 tot 1790
J J Rhenius; Sluysken.	Overgegaan aan de Engelschen. †		

IV.—Adr. van der Stell, P. G. van Noot en van Plettenberg.

⊙ De Gouverneurs waren byna oppermachtig. De Boeren konden wel hunne klachten indienen by de Hollandsche Regeering, doch den meesten tyd hielp dit niet en trokken dan het Binnenland in. Adr. van der Stell liet alles voor zich door de Boeren doen: A. moest spitten; B. planten; C. steenen vormen; D. metselen, enz., en wist zich daarenboven nog 10,000 schapen en eene menigte beesten aan te schaffen. Erger nog maakte het van Noot. Een veertigtal menschen meenden over zee te vluchten en dit werd hem bekend. Acht daarvan moesten opgehangen worden, doch één wist te ontvluchten. Toen de laatsten opgehangen zoude worden, keerde hy zich naar het kasteel en riep: Gouverneur van Noot! ik daag je binnen een uur tyd voor den rechterstoel van den Alwetenden God, om daar rekenschap te geven van myne ziel en de zielen myner vrienden. Na de straoefening gingen de leden van den Raad naar het kasteel en vonden van Noot dood, zittende op zyn stoel. Nog een Boerenverdrukker, van Plettenberg, was algemeen gehaat. Wilden de Boeren zich niet dadelyk aan zyn wil onderwerpen, liet hy ze in boeien sluiten en als soldaat of matroos naar Indie zenden.

V.—Eerste Overgave van de Kaap aan de Engelschen.

Reeds lang had Engeland een begeerig oog geslagen op de Kaapkolonie, Maar hoe die in handen te krygen?

Frankryk had oorlog met byna de geheele wereld, en Prins Willem V., verliet 18 Januari 1795 Holland en week naar Engeland. Met Prins Willem van Oranje zou wel iets te beginnen zyn. De Engelsche Regeering kon Holland niet steunen tegenover Frankryk; zy nam daarom bezit van de Hollandsche Vloot, van de Hollandsche koloniën in Indië en van de Kaap de Goede Hoop. In schyn om de Hollanders te helpen tegen Frankryk werden er 24 vaartuigen met 5000 soldaten aan boord naar Zuid-Afrika gezonden. Elphinstone kwam den 10 Juni 1795 in de Simons-baai voor anker. In de Kaap waren byna geen soldaten, en tusschen de Engelschen en Sluysken werden meer complimenten gewisseld dan kogels. Uit pure liefde voor de Hollanders werd al deze moeite gedaan, zeiden de Engelschen. De Hollandsche Regeering evenwel verbood aan de Engelschen levensmiddelen te verkoopen; hiervan was het gevolg dat zy vier Hollandsche schepen namen. De Engelschen deden vervolgens een aanval en den 16 Augustus 1796 ging de Kaap, by capitulatie, aan de Engelschen over.

VI.—De Kaap weer Hollandsch.

De ontevredenheid der Boeren, met het Engelsche Gouvernement, zou reeds toen tot ernstige verwickelingen geleid hebben, zoo niet de Kolonie weder onder Hollandsch bestuur ware gekomen. Krachtens het Vredestractaat van Amiens moest de Kaap aan de rechtmatige bezitters terug gegeven worden. Aan den Commissaris-Generaal, J. A. de Mist werd de taak opgedragen, de Kaap terug te ontvangen uit de handen der Engelschen. De grenzen der Kolonie waren in zeven jaren tyds uitgebreider geworden en Holland ontving meer terug dan het verloren had. Schoon de Mist reeds 20 December 1802 te Kaapstad gearriveerd was, werd het toch Februari 1803 vóór de Engelschen van de Kaap konden afstand doen. Hy bereisde in 1803 het Westelyk gedeelte der Kolonie; van daar naar Tulbach en Swellendam en zoo overland naar Algoa-baai. Hy werd vergezeld van drie vrouwen: zyne dochter, haar vriendin en eene dienstbode; eene gevaarlyke reis in die dagen voor

vrouwen. Naby Algoa-baai stichtte hy het dorp Uitenhage. De Mist, zelf rechtsgeleerde, regelde de rechtspleging; stelde een schoolwet vast en gaf der kerk eene kerkorde: Hollandsch-Gereformeerd. X

VII.—Tweede Overgave van de Kaap aan de Engelschen.

De Mist keerde 25 Februari 1805 naar Holland terug. Kort na zyn terugkomst had Engeland eene expeditie gereed om de Kaap te nemen. Den 3 Januari 1806 verscheen de Engelsche Admiraal Popham, met een vloot van 63 schepen in Tafelbaai en ontscheepte den 6 Januari 5000 man troepen. De militaire macht bestond aan de Kaap uit ongeveer 5000 man, eenig paardevolk en 23 stukken geschut. De Engelschen liepen storm op de Koloniale troepen, die aan Blauwberg in linie geschaard waren en joegen ze by den eersten aanval op de vlucht. Op den 10 Januari, zes dagen nadat de Engelsche vloot in Tafelbaai het anker had laten vallen, ging het kasteel met de omliggende sterkten in Engelsche handen over. Het overige omliggende land der Kaapstad was nog in handen der Hollanders, en Generaal Janssens had, als hy gewild had, over 4000 of 6000 Boeren, allen scherpschutters, kunnen beschikken, en den doortocht der Engelschen kunnen beletten; doch hy deed dit niet. Den 19 Januari 1806 werden de voorwaarden geteekend en waren de Boeren andermaal, en tegen hun zin, onderdanen van den Koning van Engeland.

VIII.—De Groote Trek.

Op de tweede overgave van de Kaap aan de Engelschen volgde een algemeene trek naar het Noorden. Vele schryvers verschillen in hunne meeningen, maar de hoofdzak zal zeker wel deze zyn: Hunne oatevredenheid met de Engelsche Regeering en een ingeboren zucht naar vryheid en onafhankelykheid. Deze groote trek duurde van de jaren 1830—1840. De Engelschen in Afrika hebben handelstations gesticht; de Engelsche handelaars zyn de Boeren op de voet gevolgd; doch nergens hebben de Engelschen of anderen in Zuid-Afrika kolonien gesticht; landstreken onder

den ploeg gebracht en met woonsteden overdekt, en de bannier des Christendoms geplant. Dat hebben de Boeren gedaan en de Boeren alleen. Zy hebben in den korten tyd van vyftig jaar, de kaart van Zuid-Afrika met minstens drie nieuwe Staten en meer dan vyftig steden of dorpen aerrykt. Eerst waar de Boeren de baan gebroken hebben, daar zyn de Engelschen gekomen. Maar onwedersprekelyk is het feit, en ieder Afrikaner gevoelt het, dat de Boeren de pioniers der beschaving zyn in Zuid-Afrika.

IX.—Slachtersnek.

Frederik Bezuidenhout, een Boer, op de grenzen van Kafferland wonende, wat opvliegend van geaardheid, verliest onder het ryden zyn mes, en keert terug om dit te zoeken. Hy ziet het aan de overzyde van een spruit liggen en vraagt een Hottentot, die vroeger by hem in dienst geweest was, het mes hem te halen. De Hottentot weigert brutaal, waarop Bezuidenhout den Hottentot te lyf gaat met den sjambok. Bezuidenhout komt zyn broeder tegen en vertelt hem het geval, waarop deze antwoordt: De Hotnot zal u zeker gaan verklagen. Frederik Bezuidenhout verzekert dat hy op geen dagvaarding zal verschynen. Dit geschiedde in September 1815. Het duurde niet lang of F Bezuidenhout werd gedagvaard, doch verklaarde aan den onderbaljuw niet te zullen verschynen. Opnieuw werd hy in October te Graaf-Reynet gedagvaard voor het rondgaand gerechtshof. Van den Luitenant Rousseau en twintig soldaten vergezeld, begaf de baljuw zich naar de plaats van F Bezuidenhout, vindt den man met een kleurling in zyn veekraal en houdt op vyftig passen halt. Die nader komt is dood, zegt Bezuidenhout. Avanceert! kommandeert Rousseau.

Vervolg—I.

De soldaten zyn echter bang nader te komen, zy zien de baviaanbout in de hand van Bezuidenhout, doch op herhaald bevel gaan zy voorwaarts. Bezuidenhout vuurt doch treft niemand. De soldaten komen nu in de kraal, maar vinden niemand. Spoedig werd de plaats waar Bezuiden-

hout en de kleuring zich hadden verborgen ontdekt. Het was een spelonk, wel voorzien van levensmiddelen en ammunitie. In naam des Konings werd Bezuidenhout vermaand zich aan het gerecht over te geven, en hem veiligheid beloofd voor hem en zyn knecht. Het antwoord uit de spelonk was:—Nooit!—Hierop liet Rousseau zyne soldaten in de spelonk een salvo geven. Nu volgt een gil en een geroep om pardon. De bediende komt te voorschyn en geeft zich over; F Bezuidenhout is doodelyk getroffen, door het hoofd en in de borst. Het lyk werd door eenige personen naar zyns broeders huis gebracht en den volgenden dag had de begrafenis plaats. By het geopend graf hield de broeder van den gevallen eene hartstochtelyke en wraak-ademende toespraak. Men drukte hem zwygend de hand, en traden hiermede met hem in verbond tegen de Engelschen.

Vervolg—II.

Om het geopend graf had men wraak gezworen; maar hoe die uit te voeren? Jan Bezuidenhout, de broeder des verslagene, en nog zeven anderen namen de leiding op zich. Door het district Somerset, Cradock en omliggende streken werden nu oproepingsbrieven geschreven aan de Boeren, om te komen helpen de tirannen en booswichten te verjagen. Er werden byeenkomsten gehouden en Prinslo was door een Engelschen Kapitein gevangen genomen op het oogenblik dat hy naar eene byeenkomst ging. De Boeren waren nu openlyk in opstand tegen de Engelschen en Jan Bezuidenhout, gevolgd door 400 Boeren eischten de vrylating van Prinslo; doch dit werd niet toegestaan en de Boeren keerden terug naar hun lager. Daarna werden zy bezocht door een Afrikaner, Nel, commandant in dienst der Engelschen, die hen trachtte over te halen de wapenen neder te leggen; maar Jan Bezuidenhout ontblootte het hoofd en zwoer:—“By den Allerhoogsten, niet te zullen rusten, tot hy de verdrukkers zyner natie, de Engelschen, uit het land zou verdreven hebben.” Drie honderd vergaderden zwoeren denzelfden eed, met ontbloote hoofden op Slachtersnek.

Vervolg—III.

De Engelschen troepen werden nu uitgezonden om de rebellen, zoo noemden zy de Boeren, te dwingen de wapenen neder te leggen. De meeste Boeren trokken terug; maar Jan Bezuidenhout, altyd gevolgd door zyne vrouw, en de hoofdlieiders bleven standvastig aan hunnen eed. Zy werden door de Engelschen omsingeld en vermaand zich over te geven. Faber en Bothma trachten te ontvluchten, doch Faber werd door een kogel in den schouder getroffen en beiden gevangen genomen. Bezuidenhout schoot op de soldaten, terwyl zyne dappere vrouw en veertienjarige zoon de geweren laadden. Na een soldaat doodelyk gewond te hebben, stort Bezuidenhout door twee kogels getroffen ter aarde. Woedend grypt nu zyne vrouw zelve het geweer, en, over het lichaam van haar ziertogenden man gebogen, dreigt zy de naderende soldaten met den dood. Ook zy zou zyn neergeschoten, had Commandant Nel het niet belet. Zy en haar zoon werden gevangen genomen; Jan Bezuidenhout was een lyk. De opstand was onderdrukt. De andere hoofdleiders bekenden schuld en het volk was geneigd zich te onderwerpen.

Vervolg IV—De Veroordeeling.

In Januari 1816 waren de processen afgelopen en de vonnissen geveld. H Prinslo, S Bothma, C Faber, F de Klerk, A C Bothma en W F Krugel werden ter dood verwezen; N Prinslo, D Malan en P W Prinslo verbannen; zestien anderen moesten de executie aanschouwen om dan te worden ontslagen. F Marais moest met den koorde om den hals, op het schavot worden ten toon gesteld. De weduwe Bezuidenhout met haar huisgezin werd verbannen. Het is 9 Maart 1816. Op dezelfde plaats waar zy den eed zwoeren is een schavot opgericht op Slachtersnek. Krugels vonnis is veranderd in verbanning en vyf stroppen hangen gereed. Rondom het schavot staan bloedverwanten en vrienden; de zestien mannen, welken van naby den doodstryd hunner vrienden moeten aanschouwen en F Marais met den strop om zyn hals. De predikant Tobias Herold spreekt hun

eenige woorden van troost toe. Men hoort slechts snikken van moeders en zusters. De strop wordt om hun hals gedaan, het teeken wordt gegeven en vyf krachtige mannen zyn in de eeuwigheid geslingerd.

Vervolg V—De Straf.

Doch neen! De galg weigert zich te leenen tot zulke vreeselyke vergelding van een dwazen opstand. Zelfs het schavot schynt dit te gevoelen; het bezwykt onder den last en stort ineen, de gehangenen storten ter aarde. Het is een teeken van den hemel; zy zyn vry! Zy zyn vry! roept men uit. De vyf ongelukkigen smeeken om genade; doch het vonnis luidt: Gehangen tot den dood er op volgt; dus hangen moeten zy. De galg wordt weder opgericht en nu een voor een aan den beul overhandigd. Voor zonsondergang is het vonnis voltrokken. Geef ons de lyken, dat wy ze eerlyk begraven? smeekt men. Neen! onder den galg begraven; eischt de sententie en moet zoo gebeuren. Het Gouvernement is nu gerust; de opstand is gedempt. Ook de Boeren gaan naar huis; treurende vrienden; jammerende bloedverwanten. Doch man, vrouw en kind verlaat de plaats des onheils zonder eene wonde in de ziel en zonder een onuitsproken eed te zweren:—

“WY ZULLEN SLACHTERSNEK NOOIT VERGETEN.”

X.—De Groote Trek Voorbereid.

Het Koloniale Gouvernement zag met leede oogen dat er ongeveer een tien duizend menschen besloten hadden de Kolonie te verlaten. Wie moesten nu de grenzen bewaken tegen invallen der kaffers? Op allerlei wyzen zocht het Gouvernement den trek tegen te werken. De predikanten, de meesten van hen waren Britten, lieten ook niet na den Boeren den trek af te raden; maar eenmaal hadden zy besloten te trekken en zouden trekken. De kostbaarste plaatsen werden voor een kleinigheid van de hand gezet, en vele Boeren waren blyde dat zy toch nog iets voor hunne vaste bezittingen kregen. Een zak koffie voor een huis; een geweer voor eene plaats; een wagen voor een half district;—

men nam wat men krygen kon. Heel veel moest er mede genomen worden, en de wagens der Boeren zagen er uit als transportwagens. Zakken koffie; suiker, ryst en meel; geheele stukken zeildoek, katoen, molvel, en voerchits; pakken wollen dekens, staven lood en vaatjes kruit; schoppen, graven, bylen, ploegscharen, timmermans- en smidsgereedschap, potten, ketels en pannen; geweren, huis-apotheek, niets werd vergeten.

XI.—De Laatste Avond.

Op de verlaten werf staan de opgeladen wagens, de ossen aan den disselboom vastgebonden. Men had gehoopt dien namiddag nog te vertrekken doch het is te laat geworden. Half uit gewoonte gaat de man alles nog eens bezien dat hy alles zelf gemaakt heeft: Naar den stal; naar de veekraal; enz: Ook den boomgaard moet hy nog even bezoeken. Dien boom daar heeft zyn vader geplant; die ryen perzikboomen, die laning van kweeperen hy zelf. Nog even wil hy ook het kerkhof bezoeken waar het graf 'zyner lieveling Lettie is en der anderen ontslapenen. Maar wie vindt hy daar reeds?—Zyne vrouw—Zy had dezelfde behoefte als hy, nog eens die dierbare plek te bezoeken. Langzaam en zwygend keeren man en vrouw terug naar de eenzame woning; het eenvoudig avondmaal wordt genuttigd en het laatste hoofdstuk met elkander gelezen in die woning: Ps. CXXIII., daarna doet de man het avondgebed; een psalm vers wordt gezongen en het laatste goed op de wagens geladen om te gaan slapen. Zeer vroeg wordt ingespannen; en nog krachtiger dan vroeger, by het vertrek der wagens, uit den mond van den Boer gehoord: WEG VOOR!—TREK!!!

XII.—Het Lager en het Hoofdleiders.

Blyft men slechts korten tyd op eene plaats, dan wordt het lager eenvoudig van wagens gevormd; in oorlogstyd wordt het met zodenwallen of muren, van schietgaten voorzien. Onder opzicht van den lager-commandant wordt een langwerpig vierkant van wagens getrokken. De disselboom van den eenen wagen komt onder de bruikplank van den

anderen en de wielen worden met remkettingen aan elkander verbonden. Tusschen de wagens blyft dan ruimte over voor de tenten en in het midden van het lager een plein, dat tot algemeene vergaderplaats dient. Hun eerste hoofdleider was Pieter Retief, geboren te Wagenmakersvlei, doch het stille leven op zyns vaders plaats beviel hem niet en sloot zich by den trek aan en werd spoedig met algemeene stemmen tot Commandant-Generaal benoemd. Als voornaamste leiders van den trek moeten genoemd worden: Pieter Retief; Hendrik, Potgieter; Gert Maritz; Karel, Pieter, Landman; Gert Rudolph; Sarel, (Charles) Cilliers; Andries, Pretorius en om deze korte opgave te besluiten met Jacobus. Johannes Uys, de aartsvader genoemd, omdat hy al 70 jaar oud was toen hy de Kolonie verliet.

XIII.—Een Lager Aangevallen.

Het was in het begin van Augustus 1836 dat eenige Boeren, welke op de jacht waren aan Vaal-rivier, onverwachts door een bende Matabele-kaffers werden aangevallen. Verscheidene personen werden vermoord en de anderen moesten terugtrekken. De Boeren langs de Vaal-, Rhenoster- en Vetrivier hadden geen lagers getrokken en kort na den moord werden zy onverwachts door de kaffers aangevallen. By het eerste gevecht vielen er 28; by het tweede 25 mannen, vrouwen en kinderen onder de bloedige assegaaien der kaffers. De Boeren langs Vaalrivier werden nog bytyds gewaarschuwd, trokken een lager en Sarel Celliers was hun hoofdman. De vrouwen hadden kogels gegoten, doch in het lager waren maar dertig strydbare mannen. Een commando van 2000 kaffers kwam op het lager af. In drie afdeelingen bestormen zy het lager, doch werden moedig afgeslagen. Na den slag werden in een wagenzeil 72 assegaaijsten geteld, en 1137 assegaaien in het lager gevonden. Van de Boeren vielen er twee dooden en werden 14 gewond; 430 doode kaffers werd rondom het lager geteld. Maar al de levende have, 6000 beesten en 40,000 schapen, vielen den kaffers in handen.

XIV.—Moselekatse verdreven.

De Boeren besloten Moselekatse terstond aan te vallen, doch hun getal strydbare mannen was te klein. Uit de Kolonie konden zy geene hulp verwachten, want niemand mocht zich met den stryd bemoeien, onder bedreiging van zware straffen. In haast werd een commando van 107 Boeren, eenige inboorlingen en Griquas op de been gebracht. Tot commandant-generaal werd Gert Maritz, en tot commandant Hendrik Potgieter gekozen. Den 7 Februari 1837 viel er een gevecht voor. Honderden kaffers vielen onder de kogels der Boeren; 7000 beesten werden hernomen. Reeds in December 1837 werd een tweede commando uitgerust uit 330 Boeren bestaande en eenige inboorlingen. Men trok naar Mosega, doch Moselekatse was niet daar, maar by Marico's poort. Groot was de overmacht der kaffers, doch Moselekatse, (Koning der Matabelen) werd op de vlucht geslagen, 8000 stuks groot vee in handen der Boeren achterlatende. De overwinning was volkomen en hy werd voor goed en voor altyd uit de Transvaal verdreven. De Boeren keerden terug naar hunne lagers, die naby Zand-rivier, (Oranje-Vrystaat) stonden.

XV.—Chaka en Dingaen.

Tien jaren zullen wy in gedachte met de geschiedenis terug gaan en vinden wy Chaka als een machtig opperhoofd van het groote Zuluryk van Delagoa-baai tot aan de zuidkust van Port-Natal. Als knaap vreesde zyn vader reeds voor hem, en trachtte hem te dooden. Chaka vluchtte naar Dingiswayo, een kapitein, en werd daar een dapper krygsman. Na den dood van zyn vader werd hy hun opperhoofd. Honderd duizend kaffers kon Chaka in het veld stellen en de helft was altyd slagvaardig. Na een slag werd er krygsraad gebouden en degene welke zich lafhartig had gedragen, ter dood gebracht. Zyne oude moeder Umandie was de eenigste die hy lief had. Toen zy stierf werden er 7000 kaffers gedood en twaalf jonge meiden werden levend met haar begraven. In het jaar 1828 zat Chaka tegen den avond vóór zyne hut en zag met welgevallen zyne

grootte veekudden de kraal binnen dryven. Zyne broeders, Dingaen en Umlangani slopen stil achter hem en staken hem de assegaai in het lyf, en vermoordden hem. Umlangani werd reeds spoedig daarna door Dingaen vermoord en voortaan regeerde Dingaen alleen.

XVI.—Pieter Retief trekt naar Natal.

Kort na den slag op Moselekatse sloot Pieter Retief zich by de Boeren aan en werd spoedig door hen tot Commandant-Generaal gekozen. Zyn oog was op Natal geslagen om daar grond te koopen voor de Boeren van Dingaen, die zich als heer van Natal beschouwde. De overtocht over Drakenberg was nooit met wagens volbracht, doch gelukte buiten verwachting, byna zonder ongelukken, met de byna duizend wagens. Aan den voet van Drakensberg legerden zich de Boeren en Pieter Retief met eenige vrienden gingen om met Dingaen te onderhandelen naar Umkongloof, Dingaen's stad. Daar gekomen, vonden zy Dingaen bereid afstand van den grond te doen, maar dan moesten de Boeren eerst zyn vee heroveren dat Sikonjella, de Kapitein der Mantatees, hem ontroofd had. Dit geschiedde. Pieter Retief, met zeventig zyner vrienden, gingen het heroverde vee van Sikonjella wegbrengen, en kwamen den 2den Februari 1838 te Umkongloof aan. Dingaen, zyn vee weder hebbende was genegen vollødigen afstand van Natal te doen.

XVII.—Akte van Afstand.

In dien tyd woonde in de hoofstad van Dingaen een zendeling, Owen genaamd, welke de Akte van Afstand opstelde in het Engelsch. De vertaling van het document, gelyk het later in de reistasch van Retief gevonden is, luidt als volgt:—

Umkongloof, 4 Februari, 1838.

Zy het aan allen kennelyk; Dat aangezien Pieter Retief myn vee heeft hernomen, dat Sikonjella van my gestolen had, welk vee gezegde Retief my nu heeft afgeleverd, zoo verklaar en certificeer ik Din-

gaan, Koning der Zulus, dat ik goed gedacht heb. aan hem, Retief, en zyne landgenooten af te staan de plaats Port Natal, met al het land daaraangelegen, dat is te zeggen, van de Tugela tot aan de Umzimvubu-rivier ten Westen, en van de zee naar het Noorden, zoover het land bruikbaar moge zyn en aan my toebehoort—hetwelk ik by deze doe en hun schenk als hun voortdurend eigendom.

X—merk van Dingaan.

GETUIGEN :

GROOT RAADSHEEREN.

H. OOSTHUIZEN.

X—MAORO.

A. C. GREYLING.

X—JULAVUSA.

B. J. LIEBENBERG.

X—MANONDO.

XVIII.—Het verraad van Dingaan.

Den 4den Februari was alles in orde zooals Pieter Retief het verlangde. Hy had in zyn tasch het document waarby Dingaan geheel Natal aan de Boeren had afgestaan. Den volgenden dag was hun vertrek bepaald. Gaat in vrede had Dingaan gezegd, doch neen, blyft nog een dag, opdat ik ulieden nog eens behoorlyk onthalen kan. Den 6den Februari zyn zy reeds gereed om te vertrekken; op dat oogenblik kregen Retief en zyne tochtgenooten eene uitnoodiging van Dingaan, om hem, in zyne kraal te komen groeten en een dronk bier ten afscheid te gebruiken. Beleefd werden zy verzocht, hunne wapens af te leggen, vóór zy by den Koning kwamen. Daar het gebruikelijk is ongewapend voor een kaffervorst te verschynen, dachten zy hier geen kwaad van, en werden de geweren by de zadels neergelegd. Nu werd het bier gebracht en de afscheidsdronk aangeboden, toen Dingaan opstond en riep:—“BULALA ABATAGATIE!” (slaat dood de toovenaars.) Verraad! roepende Boeren, doch het is te laat, de dapperste moet voor de overmacht bezwyken. Hunne lyken werden op een heuveltje gesleept.

XIX.—De Groote Moord.

Naby de plaats waar nu het dorpje Weenen is, aan de Mooi-rivier, stonden een aantal wagens by elkander. Dingaan was niet tevreden met de slachtoffers van Pieter Retief en de anderen, alle blanken wilde hy uitroeien, die naar Natal overgekomen waren. Den 11den Februari 1838 kwamen de woeste benden en overvielen de wagens. Niemand werd gespaard. De grysaard, de vrouwen, de zuigelingen aan de borst hunner moeders, het was een moord zooals zeker nog nooit geschied was; slechts een jongeling wist te ontvluchten en maakte het aan de achterste wagens bekend; deze jongeling heette Bezuidenhout. In alle haast gingen men ter hulp, doch het was te laat. Wel sloegen zy de moordenaars op de vlucht, maar vonden niet minder dan 600 lyken. Met het begraven der lyken bezig zynde, vond men twee meisjes, welken nog teekenen van leven gaven. Het eene had 19, het andere 21 assegaaišten gekregen. Zy werden zorgvuldig verpleegd en herstelden van hunne wonden. De eene heette Johanna van der Merwe; de andere Catharina, Margaretha Prinslo. Tot dien prys kregen de Boeren Natal.

XX.—Bloedwraak.

Zoo spoedig mogelyk werd tegen Dingaan uitgetrokken, onder de hoofdleiders H Porgieter en Uys en rukten aan op Dingaan's stad, zonder eenigen vyand te ontmoeten. Naby de stad zynde, moesten der Boeren een nauwe kloof doorgaan en dachten dat alles zonder moeite zoude gelukken, toen zy zich omsingeld zagen, boven op de bergen, door een heir kaffers. Commandant Uys beveelt zynen manschappen te vluchten. Hy werd zelf gewond en gebood zynen zoon, Dirk Uys, ook te vluchten, daar hy tog zelf onmachtig is, iets ter zelfverdediging te doen. Dirk Uys gaat, maar ziet op eens zyn vader omsingeld door eene menigte kaffers. Hy keert terug en doodt drie Zulu's door zyn nooit weifelend schot. Hy komt by zynen vader, en deze waarschuwt hem nog eenmaal, zyn leven te zien bewaren door te vluchten,

Doch neen, hy blyft en voor de overmacht bezwykende, en overdekt met assegaisteken, geven zy in elkanders armen den geest. Door deze overwinning werd Dingaan nog permantiger dan te voren.

xxi.—De voorbereiding van den Slag.

Wie nu te kiezen als voorganger? Retief was vermoord; Uys gesneuveld; Maritz overleden; Potgieter was getrokken naar het land van Moselekatse. Nu hadden de Boeren het oog geslagen op Andries Pretorius. Deze plaatste zich aan hun hoofd, en deelde hen mede den Heere eene belofte te doen, dat, als Hy ons de overwinning over onzen vyand zal geven, wy dien dag, als een Sabbath, elke jaar zullen heiligen. Den 3den December aanvaardden de Boeren hunnen tocht naar Zululand. Den 7den December kwam het commando, 407 man sterk, met 57 wagens aan Danskraal, waar, op begeerte van den Commandant-Generaal, een plechtige godsdienst gehouden werd. Den 11den December bereikten de Boeren de Umzinyati of Buffelrivier, alwaar zy een lager trokken. Zoo brak Zaterdag, 15 December, aan en legerde het commando zich aan den voet van een hoogen berg met spitsen kruin, nu Vechtkop geheeten, tusschen de Buffelrivier en eene andere rivier, die sedert den naam heeft gedragen van Bloedrivier.

xxii.—16 December 1838.

Celliers stelde voor met 50 man de vlakke in te ryden, om de kaffers tot een aanval te tarten, maar Pretorius raadde dit af, daar de overmacht, 12,000 kaffers, te groot was. Wakende werd de nacht in het lager doorgebracht. Zoolang het duister was, bleven de Zulus op een afstand, doch kort vóór het aanbreken van den dag, Zondag 16 December, werd het lager van twee zyden aangevallen. De Boeren waren echter op hunne hoede en ofschoon het nog zoo duister was dat men nog nauwelyks "korrel kon vatten" werden de kaffers zoo warm ontvangen, dat zy by honderden dood, of doodelyk gewond nedertuimelden. Straks kon ook het kanon gebruikt worden en schoot men op de dichte drom-

men van kaffers, waardoor zy naar alle kanten op de vlucht sloegen. Nu konden de paarden opgezadeld worden en de vluchtenden achterna gejaagd. De overwinning was volkomen, doch zy werd aan Hooger Macht toegeschreven en de belofte hernieuwd, na een plechtigen dankstond, den 16 December; jaar aan jaar, als een feest- en dankdag te vieren.

xxiii.—Umkongloof.

Pretorius besloot dadelyk naar Umkongloof op te trekken en Dingaan voor goed te verdryven. Naby de stad gekomen zynde, schoot een der commandanten op een kraai; en nog was de rook van het schot niet weggetrokken of men zag een dikke rookwolk uit Dingaan's stad opgaan. Den volgende dag trok men de verbrande stad binnen, doch vond niemand. Dingaan was gevlucht en had waarschyndelyk eerst zyne stad in brand gestoken. Men ging de plek rond en vond ook de lyken der vermoorde Boeren. Sommigen waren nog kenbaar aan hunne kleederen o.a. ook het lyk van Pieter Retief; zelfs de lederen tasch vond men onbeschadigd en daarin de Akte van Afstand, door Dingaan met eigen hand onderteekend. De dierbare ontslapenen werden zoo goed men kon en zoo spoedig mogelyk begraven, en een steen met den datum van den moord opgericht. Kort hierna viel er een gevecht voor; doch de Zulus werden verslagen, meer dan 1000 dooden achterlatende. In Januari 1839 keerden de Boeren naar hunne lagers terug, 6000 stuks hoornvee met zich voerende, als volkomen overwinnaars.

xxiv.—Engelsche Politiek.

De Boeren meenden nu dat zy gerust, met hunne families, zich zouden nederzetten; maar de Engelsche Gouverneur dacht er anders over. Onwettig hadden zich de Boeren meester gemaakt van grond, dat den armen Zulu's toebehoorden. Major Charters kwam ook naar Natal met zyne Schotsche soldaten, en begon een fort te bouwen aan de Baai, en gaf daarna aan Kapitein Jarvis het bevel over. De Boeren zouden nu niet anders behandeld worden als emigranten, of liever als Engelsche onderdanen. De Boeren

protesteerden hier eerst tegen, doch toen dit niet hielp werd er terstond een wacht van 40 Boeren rondom het Engelsche fort gelegd. Gelukkig dat Kapitein Jarvis zich stil hield en er alzoo geen noodeloos bloed vergoten werd. Eindelyk werden ze in Engeland met de zaak bekend en Kapitein Jarvis, met zyne troepen, keerden 24 December 1839 naar de Kolonie terug. By zyn vertrek hield hy eene plechtige rede, waarin hy voornamelyk sprak dat alleen de Boeren recht hadden zich als meesters over Natal te beschouwen.

XXV.—Vestiging in Natal.

Nu hadden de Boeren rust en brachten vooreerst een behoorlyken regeeringsvorm tot stand. De hoogste wetgevende macht beruste by den Volksraad, uit 24 leden bestaande en door het Volk gekozen. Deze Volksraad vergaderde eenmaal in de drie maanden. Een Staatspresident hadden zy niet; de voorzitter van den raad en de commandant-generaal waren de hoogstgeplaatste personen. Pieter Maritzburg was de eerste plaats, die de Boeren aanlegden en spoedig volgden er meer kleinere plaatsen. Voor deze plaatsen werden Landdrosten aangesteld. Het land werd als gemeenschappelyk eigendom van het geheele Volk beschouwd. Toen Kapitein Jarvis naar de Kaap terugkeerde, heschen de Boeren hun vlag en proclameerde den naam van het land: "De Zuid-Afrikaansche Maatschappy van Port Natal." Den 13den Mei 1839 had de Maatschappy een Vredestractaat gesloten met Dingaan; waarby Dingaan beloofde 40,000 beesten te betalen als oorlogskosten, maar de betaling bleef achterwege en men besloot die te gaan halen.

XXVI.—Panda.

Panda was een ouderen broeder van Dingaan, en had eigenlyk Chaka moeten opvolgen, maar hy was te bloohartig. Panda kwam den Boeren zyne hulp aanbieden tegen Dingaan en werd door de Boeren aangenomen op voorwaarde dat hy nimmer onschuldig bloed zoude vergieten, en met belofte dat als Dingaan gestorven of afgezet zou zyn, hy in zyne plaats Koning zoude worden. Twee kaffer kapi-

teins, Matowaan en Joob kwamen ook hunne diensten aanbieden en werden aangenomen. Nu zouden de Boeren zelf hunne betaling by Dingaan gaan halen. De krygsmacht van Pretorius was 265 man sterk. Zeventig man, onder den commandant Andries Spies, waren uit den Vrystaat gekomen om hunne broederen te helpen. Het leger van Panda bedroeg 4000 stryders; en de hulptroupen van Matowaan en Joob omtrent 600, allen met assegaaien gewapend en een enkele met een geweer. De krygsmacht van Dingaan werd op minstens 10,000 man gerekend. Wie Dingaan gevangen nam of doodde zou eene belooning ontvangen van vyftig beesten.

xxvii.—Stryd en Overwinning.

Van verschillende zyden zou men Dingaan aanvallen. Den 21sten Januari 1840 vertrok het commando van den Tugela en kwam den 29sten aan Buffelrivier. Den 31sten Januari was men nog maar een dag reis van Umkongloof. In dien tyd had het leger van Panda reeds twee regimenten van Dingaan geheel verslagen en zooveel beesten genomen dat zy er byna geen raad mede wisten. Eenige regimenten hadden zich overwonnen gegeven aan het leger van Panda. Panda zelf hield men in het lager, en de kafferkapiteins kregen hunne orders van Pretorius. Dingaan was met twee regimenten vertrokken in de richting van de Pongolo-rivier. Den 8sten Februari 1840 kwam Pretorius met zyn commando aan de Pongolo, maar vernam daar dat hy vyf dagen te voren met eenige vrouwen en slechts enkele getrouwen over de rivier gevlucht was. Hier hield de vervolging op; Dingaan's ryk was geheel verstrooit en hoewel Dingaan niet gevangen genomen of gedood was, maakte Pretorius, namens den Volksraad, Panda, Koning der Zulus, den 10den Februari 1840.

xxviii.—Proclamatie.

Deze proclamatie kan men vinden in "De Worstelstryd der Transvalers" door F. Lion Cachet, op bl. 224, waarin zy geheel staat en geteekend; 14 Februari 1840, door den

Hoofdcommandant A. W. J. Pretorius en de commandanten H. J. Lombaard, Jac. Potgieter, And. Spies en Marthinus Scheepers. Deze proclamatie verklaarde de grond van de Umsinvubu-rivier ten Zuiden tot aan de Umvolosi-rivier ten Noorden; en van de zee ten Oosten tot den Drakensberg ten Westen tot wettig eigendom der Boeren. Hoe was het te verstaan dat zy nu vier dagen geleden Panda koning gemaakt hadden? Wel doodeenvoudig dit: De Boeren hadden Panda koning gemaakt over de Zulus, niet over Zululand. Panda mocht vry in het land blyven wonen; de Boeren zouden hem, wanneer het noodig was, beschermen tegen vyandige stammen. Verkoos hy echter liever te veranderen van woonplaats, de Boeren lieten hem hierin vry; hy kon met zyne Zulus trekken waarheen hy wilde, des noods naar Engeland. Volgens bovengenoemde proclamatie behoort Zululand, met zyn baaien en havens aan Transvaal.

XXIX.—Moeielykheden met de Engelsche Regeering.

De Volksraad meende eene officieele erkenning van hun grondgebied te vragen aan de Engelsche Regeering, maar dit werd door de Engelschen begrepen alsof zy om vryverklaring smeekten. Vryverklaard hadden de Boeren zich zelve, zy zochten enkel erkenning als een vryen Staat. Den 11 October 1841 schreef de Volksraad aan de Engelsche Regeering: dat zy allen van geboorte Hollandsche Afrikanen waren; dat zy het land, hetwelk zy nu bewoonden, wettig hadden verkregen en nimmer eene Britsche provincie of kolonie was geweest en dadelyk daarna hebben wy onze onafhankelykheid gepubliceerd en dat zy nimmer aangezien wilden worden voor onderdanen van Engeland. Den 2den December 1841 werd er eene proclamatie uitgevaardigd door de Engelsche Regeering dat de bewoners van Port Natal onderdanen en kolonisten van Groot Brittanje waren en dat er onverwyld een afdeeling van H.M. troepen zou uitgezonden worden om Natal in bezit te nemen. Majoor Smith werd hiermede belast en kwam met zyne troepen den 4den Mei 1842 te Port-Natalbaai aan.

xxx.—Geweld met geweld gekeerd.

Het eerste werk van Majoor Smith was: de vlag der Boeren naar beneden te halen en de Engelsche te hyschen; daarna een termyn te stellen van vyftien dagen, binnen welken tyd de Boeren zich hadden te onderwerpen of als rebellen getuchtigd te worden. Byna terzelfder tyd brachten twee schepen Pilot en Mazeppa aan Majoor Smith levensmiddelen, ammunitie en twee kanonnen. Den 23sten Mei 1842 deed Pretorius een aanval op de Engelschen en nam hunne ossen weg. Den volgenden nacht besloot Smith met 109 soldaten, 30 artilleristen en de twee kanonnen om het kamp der Boeren te omsingelen. Tusschen de twee lagers was eenig kreupelhout waardoor de Engelschen moesten trekken en hierin lag Pretorius met zyne manschappen hen op te wachten. Toen de Engelschen onder schot waren, openden de Boeren hun vuur. De stryd was spoedig beëindigt; nauwelyks gelukte het Smith zyn kamp weer te bereiken. Het verlies der Engelschen was: 17 dooden; 31 gewonden en enkele vermisten. De twee kanonnen vielen den Boeren in handen.

Vervolg.

Den 26sten Mei hernieuwde Pretorius den stryd met 100 man. Na een kort gevecht waarby twee Engelschen gedood en twee gewond werden, gaven ruim 20 zich gevangen. Een ryke buit van levensmiddelen, dekens, kleeren en vooral ammunitie viel den Boeren nu ten deel. Smith werd nu van alle kanten ingesloten en spoedig, in het begin van Juni, hadden de Engelschen in hun kamp volslagen gebrek aan alles. Smith had echter eene boodschap weg zien te krygen naar de Kolonie en twee schepen met manschappen: de Conch en de Southampton werden naar Natal-baai gezonden, Smith ter hulp te komen. Den 26sten Juni 1842, op Zondag, landde Kolonel J. A. Cloete met zyne manschappen en Pretorius had geen krygsmacht genoeg om Smith tegen te houden en de troepen welken geland waren; ook begon het den Boeren aan ammunitie te ontbreken. Pretorius trok zich terug. Den 26sten Juni waren de troe-

pen geland en den 15den Juli 1842 was Natal aan de Engelschen overgegaan. Engelschen geweld had gezegevierd.

xxxI.—Afstand van Natal.

In Mei 1843 arriveerde in Natal H. Cloete als Speciale Commissaris om de zaken te regelen. Eene vergadering van 24 leden van den Natalschen Volksraad en 40 Boeren uit de Vaal-rivier, werd belegd. Op deze vergadering werd Cloete gevraagd of niet al het grondgebied, door de Boeren in bezit genomen, in handen der Engelschen zou vallen, antwoordde Cloete: Neen! Drakenberg zal de grens der Kolonie zyn. Dit besliste waarschylyk over oorlog of vrede, want nu bestond de kans der Engelsche vlag te ontkomen. Natal moest en zou eene Engelsche Kolonie zyn; al was de Akte van Afstand van Dingaan nog zoo duidelyk. Den 8 Augustus 1843 werd Natal eene Engelsche bezitting onder Engelsche vlag en Engelsch bestuur; slechts de Volksraad bleef voor eerst in functie. In 1845 werd Natal by de Kaapkolonie ingelyfd en den 17den November 1845 arriveerde de eerste Luitenant-Gouverneur, de heer M. West. Voorgoed woei nu de Engelsche vlag over Natal, van 'de Baai tot aan Drakenberg, en was dit schoone land voor de Boeren verloren.

XXXII.—De Tweede Trek.

Enkelen verlieten dadelyk na de annexatie Natal en en spoedig volgden vele families. Degenen welken nog bleven, verzochten aan de Regeering om in het wettelyk bezit van hun eigendom gesteld te worden, doch men moest het stil aanzien dat den kaffers de schoonste en vruchtbaarste plaatsen aangewezen werden en de Boeren ontvingen niets. Voor dit doel reisde Pretorius in 1847 naar Grahamstown, waar de Gouverneur Sir Henri Pottinger zich toen bevond, om persoonlyk te vragen het verzoek van de Boeren gehoor te geven; doch de Gouverneur had te hoogen dunk van zich zelve om met een rebelschen Boer, zoo noemde hy Pretorius, een gesprek te beginnen. Wat Pretorius te zeggen had, kon schriftelyk geschieden. Pre-

torius stelde zyne klachten op schrift, doch kreeg ten antwoord: Nu kon hy zich met de zaken niet bemoeien, hy ging ook weer naar Engeland, maar zyn opvolger zou alles wel recht maken. Hiermede keerde Pretorius terug en dit werd het gevolg van een tweeden trek.

Vervolg.

In het laatst van Januari 1848 begon men te trekken met Pretorius aan het hoofd, en in het begin van Februari sloeg Pretorius zyn kamp op aan de Tugela. Hier werd hy ontmoet door Sir Harry Smith, die Pottinger was opgevolgd als Gouverneur. Velen spraken den Gouverneur aldus aan: Kolonel Smith! onze plaatsen worden ons geweigerd, wy kunnen niet eens grond te koop krygen; kaffers wonen tuschen ons in; op onze gronden. Daarom verlaten wy alles wat wy gebouwd; geplant en gezaaid hebben; wy gaan eene woning zoeken in de Woestyn. Smith wilde hen gaarne ter hulp komen, doch dan moesten zy in Natal blyven, de Engelsche vlag zou hen beschermen, die konden zy toch niet ontvluchten. Sir Harry Smith proclameerde den 3 Februari 1848: Al het land benoorden de Oranje-rivier, insluitende het grondgebied van Moshesh, Moroko, Moletsani, Sikonjella en anderen, zoo ver Noordelyk tot aan de Vaal-rivier en Oostelyke tot aan Drakenberg behoort aan Hare Majesteit. Wat gaat dat annexeeren van grond voor de Engelschen gemakkelyk!!

XXXIII.—Terugblik.

Stel u een van die trekkers, onder Pretorius, voor den geest, die weder een ander land ter woning gaat opzoeken, om van Englands Heerschappy ontslagen te zyn. Tien jaren geleden ging hy vol moed Natal binnen in de hoop zich daar te vestigen. De oorlog tegen Moselakatse; de oorlog over het verkrygen van Dingaans vee van Sikonjella; verraderlyke moord van Dingaan op Retief en zyne tochtgenooten; de oorlog tegen Dingaan en den dood van Uys en zyn zoon, alles heeft hy bygewoond; en na dit alles weer een arme trekboer, wien alles ontnomen is, wat hy met eigen

hand gemaakt had, en aan de kaffers tot locatie aangewezen. De belofte van Sir Harry Smith aan den Tugela, om den Boeren recht te verschaffen, mits zy in Natal bleven, dit alles doorkruist zyn hoofd op dien trek. Nog eenmaal laat hy zyn blik dwalen, van Drakensberg, over het prachtig, zuur verworven, aan de Boeren zoo schandelyk ontstolen Natal en zucht.....“ Vaarwel Natal!.....Vaarwel hoofdstad die wy hebben gesticht!.....Vaarwel onvergetelyke graven van onze dierbaren!.....Voor altyd vaarwel!”

XXXIV.—Eene korte geschiedenis van den Vrystaat.

Den 3 Februari 1848 had Harry Smith het land tot aan Vaal-rivier geproclameerd als Britsch-grondgebied, dus op dezen tyd waarin wy spreken, bestond de Vrystaat nog niet. Pretorius had het plan opgevat de Engelschen uit het land te verdryven dat Smith geproclameerd had en velen van den trek deelden dezelfde gevoelens. Te Bloemfontein was Majoor Warden aangesteld als Britsch Resident en Pretorius trok met 400 man naar die plaats en hield op twee mylen afstand halt. Pretorius schreef een brief van daar naar Warden, waarin hy hem een uur tyd gaf om te besluiten of hy het land wilde opgeven, dan of het met geweld moest afgenomen worden. Majoor Warden gaf zich met zyne officieren en manschappen gewillig over en liet zich over de Oranje-rivier zetten op koloniaal grondgebied. Met 1000 strydbare mannen snelde Harry Smith dadelyk Warden ter hulp en den 29 Augustus 1848 had er een gevecht plaats, naby Boomplaats. Er werd woedend gevochten; Smith verklaart zelf dat hy nooit zóó snel en beter had zien vuren, als de Boeren deden, doch de Engelschen bleven overwinnaars.

xxxv.—Trek over de Vaal-rivier.

Pretorius en de zynen trokken over de Vaalrivier; van de Boeren waren in het gevecht 7 gevallen; de Engelschen hadden 50 dooden en gekwetsten. Majoor Warden werd weder aangesteld te Bloemfontein en op het hoofd van Pretorius, die als rebel verklaard was, werd een prys gesteld

van £2000 (ponden sterling.) Hy legde ook boeten op aan hen die de party van Pretorius gekozen hadden of daarvan verdacht werden, tot een bedrag van £10,000 (ponden sterling.) Er waren twee krygsgevangenen door de Engelschen gemaakt : een Engelschman en een Boer, genaamd : Dreyer. De Engelschman was vroeger gedeserteerd en Dreyer was niet wel by het hoofd, dwaalde rond, en toen hy gevangen genomen was, werd bevonden dat zyn geweer schoon en niet afgevuurd was. Beiden werden ter dood veroordeeld, (alweer op Zondag ochtend) de een als deserteur, de andere als rebel. Velen haasten zich nu over de Vaalrivier te trekken en toen zy eenmaal daar waren, was het hoofd van Pretorius, dat £2000 (ponden sterling) waard was, zoo veilig als in moeders schoot.

xxxvi.—De Geboorte der Transvaal Republiek.

Gewoonlyk wordt het bestaan der Z.A.Republiek gedagteekend van hare erkenning als onafhankelyken staat, door de Britsche Regeering in 1852; dit is de waarheid niet. Hendrik Potgieter had geen vertrouwen gesteld in de beloften van Dingaan en had zich met een gedeelte van den trek gevestigd over de Vaal-rivier. Daarenboven konden Potgieter en Pretorius elkander niet te best verdragen, vandaar ook de splitsing. Ook in Transvaal werd een hoofdstad aangelegd, zooals in Natal, en kreeg den naam van Potchefstroom. Na een poos daar gewoond te hebben, vertrok Potgieter naar het Noord-oosten om daar eene stad te stichten : Ohrigstad, naby Delagoa-baai gelegen; een aantal Boeren waren hem gevolgd. Pretorius kwam in 1848 uit Natal over de Vaal-rivier, en hy vond het land van deze rivier tot aan Magaliesberg door Potgieter en velen van diens volgelingen verlaten, doch niet opgegeven. Pretorius kwam dus op grond, waarop Potgieter aanspraak had, doch Pretorius stoorde zich niet veel daaraan en deed alsof hy nu baas was. Hendrik Potgieter komt de eer toe als stichter der Z.A.Republiek.

XXXVII.—Zandrivier-Tractaat, Kaapkolonie—Vrystaat.

Pretorius vogelvryverklaring werd vernietigd en daarop ging hy met eenige afgevaardigden van den Transvaal naar den Vrystaat om de assistent-commissarisen der Engelsche Regeering, W. S. Hogge en C. Mostyn Owen te ontmoeten. Den 17 Januari 1852 werd een tractaat gesloten tusschen Engeland en de Transvalers, waarby dezen, door de Engelsche Regeering als een vry en onafhankelyk volk erkend werden. Dit gebeurde op de plaats van P. A. Venter aan Zandrivier en wordt daarom het Zandrivier-Tractaat genoemd.

In de Kaapkolonie gebeurde ook iets byzonders. De Engelsche Regeering meende van de Kaap een verbanningsoord voor misdadigers te maken. Hiertoe kwam in September 1849 een schip met 188 bandieten aan boord, in Simonsbaai voor anker. Te vergeefs trachtte het Gouvernement de landing der veroordeelden door te zetten, zy moesten weer terug naar Engeland.

Door velerlei oorlogen met de kaffers, hetwelk Engeland schatten gelds kostte en andere moeielykheden werd ook den 23 Februari 1854 de Oranje-Vrystaat als een vry en onafhankelyk land verklaart.

XXXVIII.—Potgieter-, Volksraad- en Pretorius-Party.

Er ontstonden nu in de Transvaal spoedig drie partyen. De eene wilde Potgieter als hoofd erkennen; de tweede party wilde een Volksraad, aan wien alle ambtenaren gehoorzaam moesten zyn; de derde wilde Pretorius als hoofd erkend hebben. De Volksraad-party kreeg de bovenhand en Potgieter en Pretorius werden commandant-generaals. Na het overlyden van Potgieter, dacht Pretorius wellicht dat hy alleen den titel van commandant-generaal zoude hebben, doch Potgieters zoon Pieter Johannes werd in zyns vaders plaats aangesteld. Zoo ook na het overlyden van Pretorius, werd diens zoon Marthinus Wessel Pretorius in zyn plaats benoemd. De Republiek die nog geen bepaalden naam gedragen had, kreeg November 1853 te Potchef-

stroom den naam: De Zuid-Afrikaansche Republiek, benoorden de Vaal-rivier, van den edelen Volksraad. Vooreerst werd er nog geen Staatspresident aangesteld; de Volksraad had de uitvoerende macht in handen, omrede men geen recht onafhankelyk persoon wist.

XXXIX.—Marthinus Wessel Pretorius en Stefanus Schoeman.

Pieter Johannes Potgieter stierf en werd opgevolgd door Stefanus Schoeman. M. W. Pretorius meende recht te hebben op het bestuur van den Vrystaat en ging daarom, zonder behoorlyke machtiging van den Volksraad, naar Bloemfontein om zyne eischen te doen gelden. Boshof was toen Staatspresident van den Oranje-Vrystaat. Pretorius verscheen voor den Volksraad van den Vrystaat den 5den September 1856 en eischte: terugbetaling der gelden, door zyn vader uitgegeven in den oorlog tegen de Engelschen; teruggave van eenige documenten, die zyn vader hadden toebehoord; en eindelyk: om in de regeering gesteld te worden van het land, dat zyn vader toebehoorde. Pretorius kreeg ten antwoord van den Volksraad: "Zoo hy niet binnen 24 uren de plaats had verlaten, men hem gevangen zou nemen." Pretorius keerde naar de Z. A. Republiek terug, bracht een commando op de been en ging naar den Vrystaat. By Rhenoster-rivier ontmoette hy Boshof met zyn commando, doch liep gelukkig zonder bloedvergieten af en werd er een vredesverdrag tusschen de beide Staten gesloten.

Vervolg.

Door de handelwyze van Pretorius was er vyandschap ontstaan tusschen hem en commandant-generaal P. Schoeman. Het Hoog-gerechtshof zou deze zaak uitmaken te Rustenburg in Januari 1858. Het publiek was in groot getal opgekomen, doch vóór het Hof tot een uitspraak zoude komen, vond er eene verzoening plaats tusschen Pretorius en Schoeman. Een der voorwaarden van de verzoening was: dat er eene algemeene Grondwet zoude gemaakt worden. Reeds den 13den Februari 1858 was de Grondwet gereed en den 18den Februari werd haar concept door den

Volksraad, mede te Rustenburg vergaderd, aangenomen en vastgesteld als de Grondwet der Z.A.Republiek. Onder deze wet behoorde dat er een Staats-president zoude zyn. Den zelfden dag, 18 Februari 1858 legden M. W. Pretorius als Staats-president en S. Schoeman als commandant-generaal den eed af op de Grondwet. Aan Pretorius werd daarop het nieuwe wapen der Republiek en de vlag ter hand gesteld, door hem, als Staats-president, te beschermen. Dit gebeurde onder de gebruikelyke saluutschoten.

xL.—De Republiek tot de Aftreding van M. W. Pretorius.

In 1854 werd de Vrystaat door Engeland opgegeven en als een onafhankelyken staat erkend. In 1860 had President Boshof veel van zyn invloed in den Vrystaat verloren door den ongunstigen afloop met den Basuto-oorlog en richtte Pretorius wederom zyn oog op den Vrystaat. Hy vroeg van den Volksraad verlof om den Vrystaat een bezoek te brengen, verkreeg dit, en de uitslag van dit bezoek was, dat hy als Staats-president van den Vrystaat verkozen werd, in de plaats van Boshof, die zyn ambt had neergelegd. Nu was Pretorius President over twee Staten, wiens Volk ééne taal spraken en ééne godsdienst beleden. Hy wilde deze twee Staten nu vereenigd hebben en vroeg den Gouverneur van de Kaap of hier eenig bezwaar tegen zou bestaan? Het zal niet geschieden: was het antwoord van den Gouverneur. Hadden nu de inwoners van beide Staten het ernstig gewild, dan blyft nog de vraag: "Wat had Engeland er tegen kunnen doen?" De uitlandigheid van Pretorius werd de oorzaak in Transvaal van een treurigen burgeroorlog.

Vervolg.

Had Pretorius dadelyk zyn ambt in de Z.A.Republiek neergelegd, toen hy President van den Vrystaat werd, dan had men in de Z.A.Republiek dadelyk een anderen President kunnen kiezen, nu moest er een waarnemend President gekozen worden, en hierdoor ontstonden twee partyen; volgens wet moest S. Schoeman als Wd. President gekozen worden. Paul Kruger stelde zich aan het hoofd der eene

party en Stefanus Schoeman werd commandant der andere, en de kryg ontbrandde. Pretoria van de eene, Potchefstroom van de andere party, werden belegerd. In Januari 1864 viel er een gevecht voor aan Krokodil-rivier, district Rustenburg. Pretorius, de man, wiens schuld alles was, bevond zich op dat oogenblik in het lager van Schoeman, en nadat er van beide kanten genoeg burger bloed vergoten en 16 man gevallen waren, trad hy op als vredemaker, en werd er een wapenstilstand gesloten, den 7 Januari 1864 door een vredestractaat gevolgd. Het gevolg hiervan was, dat hy zyn ambt in den Vrystaat moest nederleggen, en op nieuw werd een Staats-president gekozen. Met meerderheid van stemmen werd Pretorius weer Staats-president van de Z.A.Republiek.

xli.—Aftreding van Pretorius.

De meeste moeielykheden waarmede Pretorius in zyne regeering te kampen had, willen wy kortelings nagaan. Ten eerste de kafferoorlogen: Cethwayo op de Zulugrens; Mankopane in Waterberg; Mapoch in Lydenburg. In den Basuto-oorlog, waartoe de Vrystaat gedwongen werd, moest een commando Transyalers gaan om hunne broeders te helpen, waarop de Basutos een inval deden in de Transvaal. By de kaffermoeielykheden kwam een geld-crisis over geheel Zuid-Afrika. De regeeringen van den Vrystaat en de Z.A.Republiek brachten papieren geld in omloop "bluebacks" als wettig betaalmiddel. Doch de noodmunt daalde in waarde, zoodat één pond sterling "papier" nauwelyks vier shillings waarde had. Pretorius schuld was ook grootendeels dat hy vreemde avonturiers in plaats van de gelyke Afrikaners in 's lands-betrekkingen stelde. In 1864 met groote meerderheid gekozen; in 1869 nog herkozen, ging er in 1871, by zyn aftreden, geen enkele stem op, om hem als President aan het bestuur te houden. Buitenlandsche politiek was de grootste oorzaak zynner aftreding.

xlii.—De Presidents-Verkiezing.

By het aftreden van Pretorius werd Daniel Erasmus, lid van den Uitvoerenden Raad, tot waarnemend President

rivier-tractaat aanhoudend en onwettig oorlog gevoerd met kaffers, slaverny gedreven of toegelaten, zich aan de wreedste mishandelingen der inboorlingen schuldig gemaakt en de prediking van het Evangelie aan dezen verhinderd. Hoe zy zooveel leugens by elkander konden verzinnen, gaat veler begrip te boven.

XLVI.—Shepstones reis naar Pretoria.

Shepstone kwam November 1876 uit Engeland naar Natal, en verliet 27 December 1876 Pieter-Maritzburg om zyne reis te aanvaarden naar Pretoria, om met de Regeering der Z.A.Republiek een onderzoek naar alle zaken in te stellen. Hy vroeg den Gouverneur een gewapend escorte en een "staf." Op zyn verzoek kreeg hy een officier en 25 manschappen der Natalsche bereden politie en eenige ambtenaren en officieren ontvingen verlof om hem als "staf" te vergezellen. De noodige wagens gingen ook mede en £3000 voor de eerste uitgaven. Den 4 Januari 1877 zette hy den voet op Transvaalschen bodem. Den 16 Januari kwam hy te Heidelberg en bereikte 22 Januari 1877 Pretoria. Overal waar hy langs trok, werd hy luide begroet, omdat de meesten dachten dat hy kwam om de Regeering te helpen. Hadden zy geweten wat eigenlyk zyn doel was, dan ware hy zeker geheel anders ontvangen. Den 26 Januari toonde hy zyne geloofsbriefen en sprak daarby dat hy kwam om een nieuwen staat van zaken in het leven te roepen, die vastheid zou geven aan de toekomst. President Burgers was ook overtuigd dat de onafhankelykheid van den Staat, onder den tegenwoordigen regeeringsvorm, niet kon worden gehandhaafd.

XLVII.—In den Volksraad.

De Volksraad kwam den 13 Februari 1877 byeen en werd geopend door President Burgers met ongeveer het volgende: Dat de Volksraad, met Shepstone zoodanige overeenkomst mocht treffen, als leiden zou tot geluk en veiligheid van geheel Zuid-Afrika. De Volksraad bestond toen byna uit enkel Engelsch gezinden en niets was of werd

er besproken, zonder dat Burgers alles met Shepstone besproken had. Burgers sprak verder over de Grondwetsherziening en zeide ook: "Dat hy liever de vlag verloren en het Volk gered zag, dan het Volk verloren en de vlag behouden. Men moest toch niet zeggen dat het vernederend is, om met Engeland verbonden te worden! Met andere woorden: "Berust in de annexatie, die zal plaats vinden." Den 8den Maart 1877 werd de Volksraadzitting gesloten en konden de leden naar hunne Districten terugkeeren, om al het moois dat zy gehoord hadden aan het Volk bekend te maken. Shepstone had zelf niet mooier kunnen praten dan Burgers, en tot de annexatie werd dan ook dadeiyk door Shepstone besloten.

XLVIII.—De Annexatie.

Den 7 April 1877 hadden Shepstone en Burgers eene conferentie, waarin Shepstone mededeelde dat hy nu maar tot de annexatie zou overgaan. Den 9 April legde Burgers een protest voor den Uitvoerenden Raad, en die besloot daarop Paul Kruger, Jorissen en Bok daarmede naar Engeland te sturen. Den 12 April, een dag nooit te vergeten in de geschiedenis van Zuid-Afrika, was er een kleine schare Engelschen vergaderd op de stoep van de Gouvernementsgebouwen en las Osborne de annexatie-proclamatie voor. Hierop las Jutta het protest voor, waarby het Volk tot orde en rust werd vermaand, totdat er tyding uit Engeland terug zoude zyn. Burgers vermaande daarop de ambtenaren om het nieuwe Gouvernement trouw te dienen; en gaf zyn laatste order aan Swart, den Staats-secretaris, om den sleutel van het kantoor by Shepstone te brengen. Het hyschen der Engelschen vlag werd uitgesteld, totdat de Engelsche troepen zouden aangekomen zyn. Alleen de "Union Jack," welke voor Shepstone woning fladderde, verkondigde dat de Transvaal onder de Britsche vlag was geannexeerd.

XLIX.—De Eerste en Tweede Deputatie.

Paul Kruger, Jorissen en Bok brachten het protest tegen de annexatie naar Engeland en hadden reeds den 5 Juli

1877 een onderhoud met den Engelschen Minister van Kolonien, Lord Carnarvon. De Minister beschouwde de Deputatie meer als een grap, en stuurde hen met de boodschap terug: "Dat de annexatie onherroepelyk was. Als een aalmoes kregen zy een som gelds om naar de Transvaal terug te keeren. In December 1877 kwam de Deputatie terug in Transvaal en werd door het Volk met teleurstelling ontvangen; ook werd het niet goedgekeurd dat zy geld aangenomen hadden voor reiskosten. Er werd tot eene stemming overgegaan, door het gansche land, om te zien hoe vele burgers vóór en hoeveel tegen de annexatie zouden zyn. Van 4 tot 6 April 1878 werd er eene vergadering gehouden te Doornfontein; meer dan 1000 burgers waren er byeen, en wilden reeds dadelyk van geweld gebruik maken, doch hunne voormannen verhinderden dit. By de stemming bleek dat er 6591 burgers tegen, en slechts 587 vóór de annexatie waren. Hierop volgde de tweede Deputatie.

Vervolg.

De tweede Deputatie bestond uit de heeren Paul Kruger, P. Joubert en W. E. Bok. Op hunne uitreis bezochten zy Sir Bartle Frere, Gouverneur der Kaapkolonie, doch kregen van dezen ook niets dan mooie woorden en trachtte hun onder 't oog te brengen hoe goed en geregald alles in de Kolonie bestuurd werd. De Deputatie kwam in Engeland en richtte 10 Juli 1878 een schryven aan Sir M. E. Hicks-Beach, die Lord Carnarvon als Minister van Koloniën was opgevolgd. Den 6 Augustus werd door den Minister geantwoord: dat het hem verwonderde dat de Deputatie terug kwam op eene zaak waar niets aan te veranderen viel. Van de stemming der burgers werd geen notitie genomen en hierop ging de Deputatie onvoldaan terug. Den 10 Januari 1879 werd er andermaal eene vergadering gehouden te Wonderfontein, om het verslag der Deputatie te ontvangen. By de 2000 burgers waren er tegenwoordig; doch ontevreden moesten zy huiswaarts keeren. Den 4 Februari 1879 had P. Joubert eene conferentie te Pietermaritzburg met Sir Bartle Frere en deze zou zelf Transvaal komen bezoeken.

L.—Kleinfontein.

Eene byeenkomst van het Volks-comité zou gehouden worden op de plaats Kleinfontein den 18en Maart 1879; 4000 à 5000 Boeren waren opgekomen om te vernemen wat er gesproken zou worden. Sir Bartle Frere kwam den 10en April het kamp aan, en werd heel koel ontvangen. De rede welke Sir Bartle Frere hield, was mooi in woorden, doch hielp het Volk niets. Eindelyk werd hem door het Volk opgedragen Harer Majesteit duidelyk te maken: "Dat het land onwettig geannexeerd was; dat het onafhankelyk wilde zyn;" kortom, om de annexatie te vernietigen. Daar tot nu toe alle pogingen niet hielpen, waren er velen die reeds nu gewapend wilden optreden, doch de voormannen zeiden: Laat ons nog ééne poging doen, om langs vreedzamen weg ons recht te verkrygen; laat ons eene memorie aanbieden aan de Koningin, onderteekend door de burgers. Dit werd goedgekeurd en Sir Bartle Frere zou de memorie der Koningin bezorgen. (Lion Caebet, bl. 509.) Maanden lang bleef de memorie onbeantwoord; eindelyk hoorden de Boeren uit de tweede of derde hand: Transvaal blyft geannexeerd.

LI.—Wonderfontein.

Den 10en December 1879 kwam het Volk weder byeen op de plaats Wonderfontein, district Potchefstroom; omtrent 6000 burgers en wel gewapend. Er was een brief geschreven aan Sir Garnet Wolseley, die Sir Bartle Frere was opgevolgd, om van hem te mogen vernemen of ZExc. het antwoord op de memorie ook reeds ontvangen had. Wolseley proclameerde hierop: "Dat Transvaal zal zyn en voor altyd zal blyven eene bezitting van H.M. De inwoners der Kaapkolonie hadden ook eene memorie gericht tot Hare Majesteit met 7000 handteekeningen, maar niets mocht baten. Het Engelsche bestuur had ook veel kwaad gedaan in zake der Regeering. Voor alle gewichtige posten werden Engelschen aangesteld; de Hollandsche taal in de kantoren werd door de Engelsche verdrongen; de Volksraad werd niet opgeroepen; de verkoop van kruut en patronen werd belet; en eene proclamatie uitgevaardigd, dat degene, welke zich tegen de

Regeering verzette, als rebel zou worden behandeld. Shepstone werd in het bestuur vervangen door Owen Lanyon. Door de Boeren werd hy "Lang-Jan" genoemd.

Vervolg.

De redeneering van Owen Lanyon was ongeveer aldus: "Hy zou die laffe Boeren, die hun land hadden laten annexeren door een oud heer en 25 man politie, wel spoedig tot hun plicht brengen. Paul Kruger en de andere belhamers zou hy eenvoudig laten ophangen. De belastingen, welke het Volk niet dan onder protest wilde betalen, zou hy met geweld nemen; en om byeenkomsten te beletten, was, volgens zyns inziens, niets zoo geschikt dan schroot of een paar bommen." Pretorius, die ziek was geweest, kwam '11 December 1879 in het kamp, en werd door meer dan 600 Boeren ingehaald en naar zyne tent geleid. Paul Kruger verzocht een ieder, die zich soms gedwongen hier vertoonde, zich te verwyderen, doch niemand ging heen. Vervolgens maakte hy bekend aan het Volk wat het antwoord was der Koningin en vroeg wat er gedaan moest worden: zich onderwerpen of wat men anders wilde? Het Volk antwoordde eenparig: "De Regeering moet hersteld, de Volksraad opgeroepen, een President gekozen worden." De volgende byeenkomst werd bepaald op 6 April 1880 te Paardekraal.

LII.—Pretorius en Bok.

Van het Volksbesluit was een afschrift gemaakt, bestaande uit vyf artikelen, (Lion Cachet bl. 518) ondertekend door de Heeren Pretorius en Bok, als voorzitter en secretaris van het Volks-comité, en werd verzonden naar Wolseley. Deze verklaarde dat allen, die zich met de bewegingen der burgers van de Z.A.Republiek inlieten, zich schuldig maakten aan hoogverraad. Bok werd 3 Januari 1880 gevangen genomen, doch weder losgelaten onder borgstelling van £3000. Pretorius werd twee dagen later, nagenoeg van zyn bed gelicht en naar de gevangenis geleid. Pretorius werd 8 Januari onder borgstelling ontslagen en

reisde naar Pretoria. Hy had daar een lang onderhoud met Sir Garnet Wolseley, hetwelk eindigde dat deze Pretorius een zetel aanbood in den Uitvoerenden Raad. Mooier comédie was er nog nooit gespeeld: eerst Pretorius beschuldigd van hoogverraad en pas uit de gevangenis wordt hem een hooge landspost aangeboden. Pretorius weigerde de aanbieding en het Volk gehoorzaamde zyne leiders, en hield zich rustig, en nooit zou men kunnen zeggen: De Boeren hebben geweld met geweld gekeerd.

LIII.—Nog eene Poging.

De Volksvergadering op Paardekraal, tegen 6 April belegd, werd niet gehouden, maar het Comité kwam weer te zamen op Wonderfontein. Op deze vergadering werd besloten nog eene poging te wagen n.l. om de Heeren Kruger en Joubert af te vaardigen naar Kaapstad als eene Deputatie om persoonlijk met zekere leden van het Parlement te spreken. Door hun toedoen is ook het confederatie-voorstel niet doorgestaan, ter wille van Transvaal. Aan Gladstone, Englands Minister, werd den 10 Mei 1880, door de Deputatie een brief geschreven, om van de Koningin recht te verkrygen voor de Transvaal en de annexatie te vernietigen. De Deputatie ontving den 8 Juni tot antwoord: "Dat hy de Koningin niet kon adviseeren, haar oppergezag over de Transvaal op te geven. Kruger en Joubert keerden daarop terug en konden den burgers geen ander antwoord brengen dan: "De annexatie mag, kan en zal nooit vernietigd worden." De laatste poging was mislukt, er bleef nu niets over dan met het geweer in den arm, de Regeering der Republiek te herstellen.

LIV—Beweging te Potchefstroom.

De Volksvergadering welke op 6 April 1880 bepaald was, had geen doorgang gehad en werd nu bepaald op 8 Januari 1881. Omdat het Volk zich zoo kalm gedroeg, dacht de Engelsche Regeering in Transvaal nu wel strenger te kunnen worden met het innen van belasting. Een aantal Boeren werden aangeschreven om hunne belastingen te ko-

men voldoen, daar men hen anders zoude dwingen. P. Bezuidenhout werd gedagvaard door den Landdrost van Potchefstroom ter betaling van £27 achterstallige belasting. Bezuidenhout is gewillig om te betalen doch onder protest, waarop de Landdrost den wagen van Bezuidenhout in beslag neemt. Den 11 November 1880 zou de wagen verkocht worden. De baljuw klom op den wagen om de verkoop te beginnen. doch werd er spoedig afgetrokken, en de wagen werd onder luid gejuich door eenige Boeren weggevoerd naar het einde van het dorp, waar een span ossen gereed stond om den wagen naar Bezuidenhouts woning te brengen. Commandant P Cronje, die de verkoop had helpen beletten moest gevangen genomen worden, doch verscheidene Boeren bewaakten hun Commandant.

LV.—Paardekraal.

De Gouvernements-secretaris, Hudson, eischte dat Cronje en de andere belhamers zouden uitgeleverd worden, doch Paul Kruger beduidde hem dat het Volk alleen hierbeslissen kon. Tot dat einde werd de byeenkomst welke bepaald was op 8 Jannari 1881, byeengeroepen tegen 8 December 1880 te Paardekraal. Op genoemden datum waren ongeveer 4000 tot 5000 Boeren, wel gewapend byeen; niet om te bespreken of men Cronje of Bezuidenhout uit zou leveren, maar om de Regeering te steunen, hare werkzaamheden te hervatten. Als een bewys van eendracht, werden door allen klippen aangebracht en tot een grooten hoop gestapeld, als een teeken dat men zich verbonden had, als één Volk de onafhankelykheid des lands te handhaven. Den 13 December had men eene buitengewone Volksraadzitting en werd geopend door een krachtig gebed door Jacob Mare, en een treffende aanspraak van Vice-President Kruger. Op het voorstel van Kruger, benoemde de Volksraad een Driemanschap: Paul Kruger, M. W. Pretorius en P. J. Joubert, welken terstond den eed van getrouwheid aflegden.

LVI.—De Vlag Geheschen te Heidelberg.

Den 13 December 1880 werd er eene proclamatie uitgevaardigd, waarin werd bekend gemaakt, dat de Regeering

der Z.A.Republiek hare werkzaamheden had hervat (Lion Cachet bl. 527). Deze proclamatie zou te Potchefstroom gedrukt worden. Er werd bepaald dat het lager op Woensdag, 15 December, Paardekraal zou verlaten, en Heidelberg werd gekozen als zetel der Regeering. Zoo brak 16 December 1880 aan, den zelfden datum waarop 41 jaren geleden de overwinning op Dingaan behaald was, en die sedert als bid-en-dankdag vastgesteld was. Ongeveer vyf ure in den middag liet de Regeering, schriftelyk, den sleutel vragen van het Gouvernements-kantoor aan den Landdrost. waarop dien terstond werd aangewezen. Onmiddelyk daarop werd de vlag geheschen, de proclamatie werd voorgelezen, en de Regeering der Z.A.Republiek was in hare waardigheid hersteld. Als ik op Englands macht let, zeide P. Joubert op Kleinfontein, schynt het my onmogelyk daar tegen te stryden, doch.....ik let op Hooger Macht; en dit waren de gevoelens van het geheele Volk.

LVII.—Het Eerste Schot.

De proclamatie zou te Potchefstroom gedrukt worden en opdat de drukker niet in zyn werk gehinderd zoude worden, ging Commandant P. Cronje met 400 Boeren naar Potchefstroom om den drukker te beschermen. Aan Majoor Clarke en den bevelhebber der Engelsche troepen te Potchefstroom werd hiervan ook kennis gegeven. Kolonel Winsloe had intusschen de gevangenis, het Gouvernements-kantoor en een sterk winkelgebouw in staat van verdediging gebracht, doch zyne gedachte evenwel was, dat hy deze gebouwen niet noodig zoude hebben; een paar schoten uit de Armstrongs-kanonnen zou voldoende zyn de Boeren "huistoe" te jagen. De proclamatie werd evenwel gedrukt; maar den 16 December's morgens vroeg, werden er eenige schoten gehoord. Wat was er gebeurd? In den vroegen morgen waren Commandant Robberts en vier of vyf Boeren, wat dichter voorby het Engelsche kamp gereden, dan Lanyons proclamatie gedoogde, en had Winsloe hun 25 man achterop gezonden. Zonder verdere waarschuwing dan een schot in de lucht, hadden de Engelschen gevuurd en Robberts in den arm getroffen.

Vervolg.

Onverwyld trok Cronje met zyne manschappen naar het marktplein. Het eene kanonschot na het andere verkondigde dat de stryd begonnen was. De Engelschen hadden zich teruggetrokken in de gevangenis, het Gouvernements-kantoor en den versterkten winkel, en lachten hartelyk over den haast, welke de Boeren maakten om een bedekt punt te bereiken, toen zy de eerste schoten hoorden. Twee dagen werd het kantoor door de Boeren ingesloten en richten schoten op de schietgaten. Clarke wilde zich evenwel niet overgeven en nu werd er besloten het dak van het Kantoor in brand te steken. Hiermede was reeds een aanvang gemaakt, toen hy de Witte Vlag liet hyschen ten teken van overgave, De versterkte winkel was by de overgave begrepen. Twee dagen later was ook de gevangenis genomen en waren de Boeren meester van de stad. Een van de Boeren, P. van Vuuren, was gesneuveld; het verlies der Engelschen was een officier en verscheidene soldaten. De overige Engelschen waren krygsgevangen en een paar honderd geweren en ammunitie werd genomen.

LVIII.—Bronkhorstspruit.

De proclamatie der Regeering werd door Owen Lanyon, die Shepstone was opgevolgd, door eene proclamatie beantwoord, waarby alle onderdanen der Koningin opgeroepen werden den opstand te helpen onderdrukken. Kolonel Arnstruther had 5 December 1880 Lydenburg verlaten met 9 officieren en 248 man, om zich naar Pretoria te begeven. Aan Commandant Frans Joubert, met ongeveer 300 Boeren werd opgedragen zich in de richting van Pretoria te begeven. Arnstruther werd te Middelburg nog gewaarschuwd op te passen, daar de Boeren hem konden overvallen doch hy achtte het onmogelyk, dat de Boeren hem tegen konden houden. Aan de andere zyde van Olifants-rivier gekomen zynde, werd hem door een kaffer medegedeeld dat de Boeren in de nabyheid waren. Naby Bronkhorstspruit kreeg het muziekkorps het bevel nog een stuk te spelen en dan de muziekinstrumenten te verwisselen met het geweer. Com-

mandant F. Joubert was volkomen met het terrein en van de nadering der Engelschen bekend en liet ze naderen tot omtrent 300 passen, zonder door hen bemerkt te worden.

Vervolg.

Paul de Beer werd als parlementair door Joubert naar Arnstruther gezonden. Deze zond een Engelsch onder-officier om de Beer naar de troepen te volgen, doch hy weigerde en verlangde alleen den Kolonel te mogen spreken. Arnstruther ontmoette de Beer op vyftig passen buiten zyn linie. De Beer overhandigde een schryven van den Commandant-Generaal waarin vermeld stond dat geene voorwaartsche beweging der troepen toegelaten zoude worden of anders als eene oorlogsverklaring zou worden beschouwd. Op den eisch van Joubert gaf Arnstruther de Beer ten antwoord: "Ik heb orders om naar Pretoria te gaan, en ga naar Pretoria. Doet wat gy wilt." Met dit antwoord kwam de Beer by F. Joubert terug. De Engelschen maakten in der haast een lager. Frans Joubert liet zyne mannen op een korten draf den vyand naderen tot omtrent 200 passen en toen storm loopen tot omtrent 100 passen. De Engelschen verdedigden zich dapper doch konden het doodelyk vuur der Boeren niet wederstaan. Arnstruther, zelf doodelyk gekwetst, gaf bevel de chako's omhoog te werpen, ten teeken van overgave.

Vervolg.

Binnen tien minuten was de stryd beslist. Van de Boeren waren slechts twee man gedood en vyf gewond. De Engelschen hadden aan dooden drie officieren en 62 man; en aan gewonden, behalve den bevelhebber zelve, een officier en 90 manschappen en helaas! eene vrouw. Acht-en-twintig wagens met ammunitie en krygsbehoefden; een groot aantal geweren en andere wapenen, vielen den Boeren in handen. Voor de tweede maal, binnen weinige dagen, hadden de Boeren de overwinning behaald; voor elke patroon die verschoten was, hadden zy er wel tien in de plaats, en voor ieder die geen al te best geweer had, kon nu voorzien

worden van een geweer van het beste maaksel. Kolonel Arnstruther, die weinige dagen daarna aan zyne wonden overleed, was zoo getroffen door de edele wyze waarop de Boeren gestreden hadden en zich gedroegen tegenover de overwonnenen, dat hy Joubert zyn wapenkistje met wapens present gaf en hartelyk afscheid van hem nam. Iets dergelyks is zeker zelden op een slagveld gezien.

LIX.—Op de Grenzen van Drakenberg.

De beschikbare macht welke de Boeren hadden, was 4500 man; ongeveer 3000 waren er noodig om enkele plaatsen te bezetten, als: 400 onder Commandant Cronje te Potchefstroom; 1000 onder de Commandanten Erasmus en H. Pretorius te Pretoria; 200 onder P. Steyn te Lydenburg; 200 onder S. Eloff te Rustenburg; 250 onder P. Minnaar te Standerton; en 200 te Wakkerstroom; 300 onder A. Kock te Christiana 50 onder Viljoen te Utrecht en 250 man onder Commandant Malan te Heidelberg, de zetel der Regeering. Dus om in het veld te brengen, bleef er een legertje over van 1500 tot 2000 ongeoeffende stryders. Aan den voet van het Drakengebergte lag Sir Pomeroy Colley met een krygsmacht van 1126 man infanterie; 191 dragonders; 120 oorlogsmatrozen; 6 stukken geschut en 2 Gatling-kanonnen. Daarenboven kon hy ieder oogenblik zooveel versterking krygen als hy noodig oordeelde. De stryd was echter den Boeren zoo opgedrongen, en hun recht zoo op hunne zyde, dat zy alleen hunne Hulp verwachtten van den Heer der Heirscharen.

LX.—Jouberts Stelling op Drakenberg.

Op Gods Hulp vertrouwende, nam Joubert dadelyk maatregelen om Colley den tocht over Drakenberg te beletten. Het punt waar de vyand zou trachten door te dringen, was de Langnekpas. P. Joubert besloot zyn hoofdkwartier daar te vestigen. Verscheidene legers werden er getrokken. doch Jouberts lager was het grootste, uit ruim 300 wagens bestaande. Later was er nog een ander lager van ongeveer 300 Vrystaatsche Boeren, naby den Nek, die, had de stryd

langer geduurd, zeker nog door meerderen zouden zyn gevolgd. En hoe leefde men in de lagers? Zoo tevreden mogelyk, ongenoegen onder elkander daar hoorde men niet van. Had de een soms iets dat den andere ontbeerde, broederlyk werd het gedeeld. Dagen achtereen at men niets als vleesch, doch van murmureeren geen sprake. Gelukkig was men, als men slechts een pyp tabak en een kop koffie kon gebruiken, alles verdroeg men lydzaam, want iedereen wist dat de stryd opgedrongen was en men niet anders kon handelen.

LXI.—Langnek.

Sir Pomeroy Colley gaf den 28 Januari 1881, 's morgens even zes uur, bevel, om op te rukken en de Boeren uit hunne positie by Drakenberg te verdryven. De wacht op den Nek bestond uit 40 Boeren, doch toen men de bewegingen der Engelschen zag, werd deze macht verdubbeld; zoodat nu 80 Boeren, onder Commandant Fourie, den toegang tot de Transvaal moesten verdedigen, tegenover 1400 Engelsche soldaten en van 9 stukken geschut voorzien. Om half tien begonnen de Engelschen de stelling der Boeren te beschieten, en na een 30 bommen en een aantal vuurpylen op en achter den Nek geworpen te hebben, begon de storm. Tegenover het geschut waren de Boeren machteloos, doch toen de storm begon, vonden de bestormers, in iederen Boer, jong of oud, hun man. De Engelschen vielen door de schoten der Boeren als korenhalmen voor den scherpen sikkels. Om half elf in den morgen was de stryd ten gunste der Boeren beslist. Van de Boeren waren 14 gesneuveld en 30 gewond; van de Engelschen 7 officieren en 76 manschappen gesneuveld en 2 officieren en 109 minderen gewond.

Vervolg.

Daar de Engelschen tot wyken gebracht waren, zonder hunne gewonden te kunnen medevoeren, was Colley verplicht, toen het kanonvuur zweeg, een parlementair met de Witte Vlag te zenden tot den "aanvoerder der rebellen," Joubert, maar nu door hem erkend als: "Commandant-

Generaal," met verzoek, om zyne gewonden te mogen verzorgen en zyne dooden te laten begraven. Dit werd natuurlyk toegestaan. De wapens der gesneuvelden en gewonden behielden de Boeren. Niettegenstaande het verlies dat de Boeren geleden hadden, hadden zy tog ruime stof tot dankbaarheid jegens de Hulpe die hun geschonken was. Joubert schreef dan ook aan den Vice-President Kruger dienzelfden avond: "De Heer heeft ons geholpen," en aan Commandant Cronje zegt hy in een schryven: "Met Gods zegen is de vyand met groot verlies teruggeslagen." Dit waren geen ydøle woorden, maar in die woorden was hy de tolk van het geheele Volk. Van den Vice-President tot den geringste onder de Transvalers werd ook deze overwinning aan Gods Hulpe toegeschreven.

LXII.—Ingogo.

In de dagen, die op het gevecht van Langnek volgden, brachten de Boeren hunne stellingen zooveel mogelyk in staat van verdediging. Intusschen werd bericht ontvangen, dat er versterkingen voor Colley, van Pieter-Maritzburg in aantocht waren. Joubert belegde nu een krygsraad, waarin besloten werd, te trachten die troepen te beletten, zich met Colley's hoofdmacht te vereenigen, en, zoo mogelyk, de wagens met proviand en ammunitie buit te maken. Hiertoe moest "Vecht-Generaal" Nicolaas Smit, met 205 man oogenblikkelyk het Drakengebergte aftrekken. Smit moest met zyne manschappen een grooten omweg maken om niet door de Engelschen opgemerkt te worden. Bovendien is er van een behoorlyk pad over Drakenberg geen sprake; enkel nauwe voetpaden, welken door de aanhoudende regens ook byna verspoeld waren, en waarvan sommigen langs steile kransen liepen, moesten gebruikt worden. Met veel moeite gelukte het Smit, 8 Februari 1881 met nog 160 man van de 205 een punt te bereiken aan de Ingogo-rivier, dat hy meende te kunnen bezetten.

Vervolg.

Het gevolg dat er slechts 160 man by Generaal Smit gebleven waren, was, dat hunne paarden flauw geworden

waren. Colley was van de beweging van Smit onderricht en ging met vyf compagnieën infanterie, 31 ruiters en 4 stukken geschut om de convooien, die van Newcastle verwacht werden te beschermen. Aan de Ingogo-rivier stootte Smit met de zynen op Colley's macht en Smit had zich gemakkelyk kunnen terugtrekken in het Drakengebergte, doch aanvaarde zonder aarzelen den slag, die hem door Colley werd aangeboden. Een moordaddig kanonvuur opende Colley op het midden der Boerenmacht en de zyden werden beschoten door de infanterie. Er waren vele jonge Transvalers by Smit doch zy vochten alsof zy in den oorlog grys geworden waren, en richtten hunne schoten voornamelyk op de kanonniërs, zoodat Colley byna geen man overbleef om de stukken te bedienen. Het gevecht duurde van ruim elf uur in den morgen tot 's avonds zeven, toen de Engelsche Generaal den stryd staakte en door de duisternis begunstigd den aftocht blies.

Vervolg.

Generaal Smit en de zynen brachten een nacht door, die niet te beschryven is, en toen de regen, welke dien ganschen nacht niet opgehouden was, bedaarde, en het slagveld door de eerste stralen der zon beschenen werd, zag men dat de vyand gevlucht was, met achterlating van zyne dooden en gewonden. Van Transvaalsche zyde waren 8 dooden en verscheidene gewond. Het verlies der Engelschen was aan dooden: 5 officieren en 61 minderen; aan gewonden: 3 officieren en 136 minderen. De gewonden, die den ganschen nacht zonder eenige hulp achtergelaten waren, werden des morgens onder parlementaire vlag afgehaald en de dooden werden begraven. De geweren en andere wapens der gewonden en dooden behielden natuurlyk de Boeren. Joubert had van Langnekhoogte het gevecht opgemerkt en kwam 's morgens met hulp toen de slag reeds voorby was. Ook deze overwinning werd, met dank aan de strydery aan Gode de eer gegeven. "De vuurpylen (Congreve-rockets) waren 24 lb: zwaar en 3 of 4 voet lang. By het neerslaan van zoo'n rocket zeide een jonge Transvaler tot een ouderen: Oom!

wat is die Engelschen een onbarmhartige natie! Kyk! Zyschieten ons met jukken!

LXIII.—Sympathie met de Boeren.

Intusschen waren er in Zuid-Afrika en Europa, by vernieuwing pogingen aangewend, om Engeland te bewegen den Transvalers recht te laten wedervaren, en hen zonder bloedvergieten in het vrye bezit van hun land te herstellen. De Boeren in den Vrystaat protesteerden luide tegen het uitmoorden hunner bloedverwanten. Memorie op memorie werd uit Holland naar Engeland gezonden. In Belgie, Duitschland, Frankryk, Zwitserland, ja zelfs in Amerika, verhieven zich krachtige stemmen tegen de politiek door Engeland in de Transvaal gevoerd. Van alle kanten kwamen er gelden in de Transvaal, zelfs byeengebracht door mingevoeden ter verpleging der gewonde Transvalers en tot verzorging der weduwen en weezen. Het Engelsche volk zelfs begon te gruwen van het onrecht tegen de Boeren gepleegd en de bloedschuld die Engeland weer op zich laadde; maar zelfs dit baatte niet; het Engelsche Governement had maar één antwoord: De Boeren moesten de wapenen neder leggen, daarna zou de Regeering zien, in hoeverre zy met de Transvalers tot eenige schikking komen kon.

LXIV.—Correspondentie tusschen Kruger en Colley.

Den 11den Februari 1881 was Paul Kruger in het lager op Langnek gekomen om de verschillende posities in oogen-schouw te nemen en met P. Joubert verder te raadplegen. Den twaalfden schreef hy uit het kamp een brief aan Colley waarin hy, door hem, de Engelsche Regeering, als by den Heere bezwoer, om toch een einde aan dezen oorlog te maken. (Lion Cachet bl: 555.) Hierop werd door Colley eerst den 21 Februari geantwoord, en luidde ongeveer: Wanneer de Boeren hun gewapend verzet staakten, en binnen 48 uren na ontvangst van dezen brief dit voorstel aangenomen wordt ik volmacht heb tot sluiting van vyandelykheden van onze zyde. Dit schryven door een parlementair naar het kamp van Joubert gezonden, bereikte Paul Kruger eerst

den 28sten Februari 1881. Deze brief werd wederom dadelijk door Paul Kruger beantwoord, ongeveer aldus: "Dat, in overleg met de leden der Regeering, wy zeer erkentelyk zyn voor de verklaring uwer Excellentie, dat nu voor het eerst sedert den ongelukkigigen dag der Annexatie een kans is ontstaan om tot eene vreedzame schikking te geraken.

LXV.—Colley's Plannen.

De stille verwachting dat er nu van beide kanten commissien zouden aangesteld worden, tot verkryging van den vrede, werd door Colleys eerzucht vernietigd. Sir Evelyn Wood was met krachtige versterking Colley te hulp gekomen, en Wood deed den 18 Februari een verkenningstocht, in den nacht, over het Drakengebergte doch by zyn terugkeer werd fusschen hem en Colley besloten, geen aanval op de positiën der Boeren te doen voor verdere versterking zou zyn aangekomen. Wood vertrok den 23 Februari naar Pieter Maritzburg om de troepen, die daar waren, naar het leger kamp te brengen. Hoewel Colley wist dat Paul Kruger onmogelyk zyn brief nog beantwoord kon hebben en dat de 48 uren nog niet verstreken waren, waarvan in den brief sprake was, zoo besloot hy, terwyl Wood naar Pieter-Maritzburg was een stoute stap te wagen n.l. de Amajuba te beklimmen. Het was onmogelyk dezen berg by dag te beklimmen onder het vuur der Boeren, doch by nacht zou er mogelykheid op bestaan. De berg werd ook den laatsten tyd niet zoo streng bewaakt. Had hy den berg eenmaal dan was hy meester over de Transvalers.

LXVI.—Amajuba Bezet.

Zes compagnieën infanterie; twee compagnieën Schotsche Hooglanders, eenige huzaren en de beschikbare oorlogsmatrozen, te zamen 693 man 35 officieren met zich nemende, verliet Sir Pomeroy Colley Zaterdag avond, 26 Februari, om 10 uur het kamp aan Mount Prospect, op marsch naar Drakenberg. De twee kanonnen welke men medegenomen had om op den berg te gebruiken, liet men achter, daar het onmogelyk was dezelveu byen te krygen; ook twee com-

pagnieen voetvolk met de ruiters en de paarden bleven aan den voet van den Amajuba. Door twee kaffer-gidsen geleid, kwamen de Engelschen met het aanbreken van den dag op den top, welke plat is, van den Amajuba zonder dat de Boeren er iets van gemerkt hadden. Haastig werden nu van de klippen die overal verspreid lagen eene borstwering gemaakt; er werd een put gegraven om drinkwater te verkrygen; en namen de soldaten hun ontbyt; voor velen van hen tevens het laatste maal dat zy zouden nuttigen ofschoon zy voor drie dagen van proviand voorzien waren.

LXVII.—Op den top van den Amajuba.

Een prachtig gezicht had Colley van dit standpunt over het omliggende landschap. Over Natal tot aan de zee; over Zululand; over de Vaalrivierstreken en letterlyk aan zyne voeten de lagers der Boeren, die onder een kogelregen en met bajonetsteken, evenals de Zulus, onder Engelsche bescherming gebracht moesten worden. Terwyl hy dit waarschynlyk alles bedenkt, wordt er reeds, in stryd van zyne orders, op de voorposten der Boeren gevuurd. In het Boerenkamp is alles ontwaakt; wagens worden ingespannen; ruiters draven rond. Zullen de Boeren op de vlucht slaan, zonder één schot te lossen? Of.....zullen zy het wagen den Kop te bestormen? Onmogelyk.....dat durft geen Boer te toen, ook de dapperste niet.....en toch.....daar nadert al eene afdeeling.....zy zullen werkelyk den aanval wagen.....Dan zyn zy kinderen des doods! Welnu: Ieder man op zyn post. Verspilt geen ammunitie, schiet met bedaardheid en juist. Vergeet uwe bajonetten niet!... ..Daar zyn de Boeren!.....Vuur!

LXVIII.—Alarm in het Boerenkamp.

Het was 27 Februari 1881, 's morgens vyf ure, toen men in het Boeren lager voor het eerst bespeurde dat de Engelschen op den Amajuba waren. Juist den Zaterdag nacht was het nauwe voetpad naar den top van den Amajuba niet bewaakt geworden, enkel aan het kant van het lager was een wacht geplaatst. Eenige Engelschen bemerkten

die wacht en wierpen hen van den top met steenen, doch kort daarop viel er een schot, op die wachtpost gericht. Daar er 's morgens op de wachtposten wel meer geschoten werd, zonder oorzaak, riep de man op welke gevuurd was half uit zyn humeur: "Voorzichtig een beetje, julle zou een mensch kan raakschieten! Maar toen men daarop spoedig een tweede en derde schot hoorde, bemerkten de Boeren dat de Engelschen bezit hadden genomen van den Amajuba. Enkele gezegden zullen zeker wel uitgesproken wezen, als: Hoe komen die Engelschen daar op dien kop? Doch.....op dit oogenblik was er geen tyd om te praten, er moest gehandeld worden. Nog wist men niet of er kanonnen op den berg waren.

LXIX—Spitskop door de Boeren Bestormd.

Eenige personen gingen het den Commandant-Generaal, P. Joubert, bekend maken dat de Engelschen bezit van den Kop genomen hadden. Half verwytd en verwonderd srak hy tot een handvol Boeren wyzende naar den Spitskop: "Daar zyn de Engelschen op den Kop en jullie moet hen daar nou gaan afhaken." Zonder verdere orders af te wachten, stelden de Veldcornetten Johannes Roos en Joachim Ferreira zich aan het hoofd van een aantal mannen en jaagden storm onder den eersten kliprand. Daar werd halt gehouden en voegden zich by hen de assistent Veldcornetten Stefanus Trichard en D. Malan met eenige mannen. De paarden werden nu in een kloof geleid, waar zy beveiligd waren voor het vuur der Engelschen. De Boerenmacht van ongeveer 70 man, verdeelde zich in drie partyen, ieder onder zyn eigen aanvoerder, en beklommen van verschillende zyden den Kop. Door overhangende kransen waren de Boeren op vele plaatsen voor het vuur der Engelschen bedekt. By het oversteken van een onbedekt punt werd de grootste voorzichtigheid in acht genomen.

Vervolg.

Wanneer de eene party klom, over onbedekt terrein, dan werden zy door de andere party geholpen door op de En-

gelschen te schieten. Stak soms een Engelschman zyn hoofd even boven de borstwering, dadelyk hoorde men verschillende schoten der Boeren en kon men er zeker van zyn dat een der schoten zyn doel bereikt had. Het kostte ontzaggelyk veel moeite op zoo'n manier den vyand te naderen. Eindelyk was de laatste krans beklommen. Vast beraden drongen de Boeren voorwaarts, en daar ieder hunner schoten doel trof, begonnen de Engelschen te wyken. De officieren deden wel hun best om hunne manschappen tot staan te brengen; doch toen de Boeren eindelyk het plat van den Kop bereikten en onvermoeid voorwaarts drongen, sloegen de Engelschen op de vlucht. Manschappen, officieren, infanterie, oorlogsmatrozen, hooglanders, alles door elkander, over den steilen, rotsigen bergrand en in diepe kloven een goed heenkomen zoekende. By tientallen werden de vluchtenden doodgeschoten. De Amajuba was genomen.

LXX.—De Overwinning.

Op Majuba's kruin lagen de dooden en doodelyk gewonden in groot getal, en in hun midden Colley zelf, door een kogel in het voorhoofd getroffen. Met ontbloot hoofd sloeg men het lyk gade en op de eerste aanvraag werd het stoffelyk overschot met alle eer overgegeven. Het verlies der Engelschen bedroeg: 4 officieren en 86 man gesneuvelden, en 8 officieren en 125 minderen gewond. Zes officieren en 51 man waren door de Boeren gevangen genomen, en vele wapenen en ammunitie buit gemaakt. Het verlies der Boeren bedroeg slechts één man, Johs. Bekker en 6 gewonden, van welke een Johs. Groenewald, kort na den slag aan zyne wonden overleed. Piet Joubert schreef dien onvergetelyken Zondag aan Vice-President, Paul Kruger: Boven en buiten verwachting hielp ons de Heere en elk onzer schryft het aan de wonderlyke redding en hulp van een alles besturenden en machtigen God toe. En dan maar één man te verliezen! Dus geen eer voor de menschen. Aan onzen Grooten Generaal komt de eer toe.

Lxxi.—Wapenstilstand.

Na de overwinning op den Amajuba, haastte het Engelsche Gouvernement zich, om hunne krygsmacht met eenige regimenten te versterken om de Boeren uit hun stelling aan Langnek te verdryven. Gelykertyd kreeg Wood, die Colley was opgevolgd, per telegraaf de noodige volmacht om tot verstandhouding met de Boeren te komen. President Brand zond 3 Maart 1881 een telegram aan Wood of er geen einde kon gemaakt worden aan dezen bloedigen stryd. Wood deed daarop het voorstel aan P. Joubert, dat zy, de beide Generaals, elkander op eene bepaalde plaats zouden ontmoeten. De ontmoeting vond plaats 6 Maart 1881, en eindigde met een wapenstilstand van 6 Maart tot 14 Maart middernacht. Deze wapenstilstand stelde Wood in staat de Engelsche troepen in de Transvaal van levensmiddelen te voorzien. Van 16 December 1880 tot in het begin van Maart werd Winsloe in zyn fort by Potchefstroom door Cronjé regelmatig belegerd en capituleerde den 21 Maart 1881; doch deze capitulatie werd, op aandrigen van het Engelsche Gouvernement, als "niet geschied" beschouwd, wgens de gesloten wapenstilstand.

Vervolg.

De overige forten by Rustenburg, Lydenburg, Standerton en Marabastad werden gedurende den stryd geheel ingesloten, zoodat zy daar langzamerhand gebrek kregen aan levensmiddelen. En rondom enkele dorpen waren somtyds gevechten geleverd waarin de Boeren steeds overwinnaars bleven, Pretoria werd van drie kanten door de Boeren belegerd. In het kamp der Engelschen waren 1000 man-troepen, en in en om het kamp 2400 burgers, vrouwen en kinderen, welken daar een schuilplaats gezocht hadden. Er waren wel vele levensmiddelen in het kamp, maar ook vele monden, en zouden zy, als de stryd langer had geduurd, zich hebben moeten overgeven. Wood was dit alles bekend en deed nu wat hy kon, deze plaatsen van levensmiddelen te voorzien. Dat Joubert, onder deze omstandigheden niet kon weigeren, proviand voor de belegerde garnizoenen te laten

passeeren, kan ieder begrypen. De wapenstilstand werd verlengd, hoofdzakelyk door het slechte weder. hetwelk het reizen van Paul Kruger en afgevaardigden verhinderden.

LXXII.—De Vrede Gesloten.

Eindelyk had 16 Maart 1881, 's morgens om 10 uur, op de plaats van O'Neill aan Langnek de eerste officieele samenkomst plaats. Van de zyde der Transvalers waren tegenwoordig: De Vice-President, Paul Kruger, P. J. Joubert, M. W. Pretorius, Jacob Mare, Dirk Uys, C. Joubert en Dr. Jorissen; benevens Ds. Ackerman als vriend, en de heer Karel Rood als tolk. Van de zyde der Engelschen waren tegenwoordig: Generaal Wood en vier leden van zyn "staf." Later arriveerde ook President Brand als vriend der beide partyen. De conferentien duurden van 16 tot 23 Maart en werden met een gunstig gevolg gekroond en eindelijk werd een vredesverdrag gesloten. Namens de Engelsche Regeering werd door Sir Evelyn Wood aan het Transvaalsche Volk het recht erkend op volkomen eigen Gouvernement onderworpen aan suzereine rechten. Dit werd, namens het Volk, door Kruger, Pretorius en Joubert aangenomen. Onder deze voorwaarden zouden de Boeren hunne lagers opbreken en zou de Regeering binnen zes maanden, officieel weer overgaan in handen der Boeren.

LXIII.—"Huis-toe."

Onmiddelyk werd nu het kamp aan Langnek opgebroken. Wood had van Generaal Joubert verlof gekregen de posities der Boeren in oogenschouw te nemen; daarop kwam hy 25 Maart met eenigen zyner officieren en werd, door Joubert rondgeleid, in de gelegenheid gesteld alles van naby te zien. In geregelde orde trokken de Boeren nu verder, naby het tydelyk hospitaal, waarby halt gehouden werd, om Gode plechtig dank toe te brengen voor de overwinning die behaald was. Daarna sprak Joubert zyne krygsmakkers een hartelyk woord toe, door een ernstige toespraak van Kruger en een kort woord van Pretorius gevolgd, en werd het commando ontbonden. Lofzingend en

dankzeggend konde de met roem overladen verdedigers van Land en Vryheid, nu naar hunne woonplaatsen en tot hunne betrekkingen wederkeeren. Hadden zy er aan gedacht eene nieuw spreuk in hun wapen te schryven, in herinnering aan de overwinningen op Langnek behaald, hadden zy zeker deze genomen: "ALLEEN GOD ZY DE EER!"

Lxxiv.—13—16 December. Paardekraal.

De feestviering te Paardekraal van 13 tot 16 December 1881, in dankbare herinnering der overwinning door het Volk behaald, is afgelopen. Twaalf duizend menschen waren daar byeen geweest, om, onder leiding hunner predikanten, Gode het dankoffer te brengen voor Zyne Hulpe, op deze zelfde plaats, een jaar geleden, zoo vurig afgesmeekt, en sedert zoo boven gebed en verwachting ondervonden. Vele toespraken waren er aan het Volk gedaan door Paul Kruger, Piet Joubert en anderen, doch van zelfverheffing of eigen kracht was geen sprake, en "Gode de eer en de dank" zweefde op aller lippen. Wel waren er tranen gestort over de mannen, vaders, zonen, broeders of vrienden, die in den kryg gevallen waren; doch door die tranen heen had de dankbare glimlach geblonken, dat hun leven niet te vergeefs was opgeofferd. Op de godsdienstplechtigheden waren volksspelen gevolgd, en ieder keerde dankbaar en tevreden naar huis, weer als kinderen van één huis, als één Volk onder de dierbare Transvaalsche Vlag.

... van de overzichten op laansch behald. In de overzichten op laansch behald. In de overzichten op laansch behald. In de overzichten op laansch behald.

lxiv. 13 16 December. Paschekraal.

The overzichten op laansch behald van 13 tot 16 December. In de overzichten op laansch behald van 13 tot 16 December. In de overzichten op laansch behald van 13 tot 16 December. In de overzichten op laansch behald van 13 tot 16 December.

INHOUD.

	<i>Jaartal.</i>
I.—Nederzetting aan de Kaap	1652—1656
II.—De Voorouders der Transvaalsche Boeren	1657—1689
III.—Gouverneurs van de Kaap	1652—1795
IV.—Adr. v. d. Stell, P. G. van Noot, J. v. Plettenberg	1699—1727—1785
V.—Eerste Overgave van de Kaap aan de Engelschen	1796
VI.—De Kaap weer Hollandsch	1803
VII.—Tweede Overgave van de Kaap aan de Engelschen	1806
VIII.—De Grootte Trek	1830—1840
IX.—Slachtersnek	1815—1816
X.—De Grootte Trek voorbereid	1832
XI.—De Laatste Avond	1833
XII.—Het Lager en de Hoofdleiders	1834
XIII.—Een Lager Aangevallen	1836
XIV.—Moselekatse Verdreven	1837
XV.—Chaka en Dingaan	1828
XVI.—Pieter Retief Trekt naar Natal	1837
XVII.—Akte van Afstand	1838
XVIII.—Het Verraad van Dingaan	1838
XIX.—De Grootte Moord	1838
XX.—Bloedwraak	1838
XXI.—De Voorbereiding van den Slag	1838
XXII.—De 16e December 1838	1838
XXIII.—Umkongkloof	1838
XXIV.—Engelsche Politiek	1839
XXV.—Vestiging in Natal	1839
XXVI.—Panda	1839
XXVII.—Stryd en Overwinning	1840
XXVIII.—Proclamatie	1840
XXIX.—Moeielykheden met de Engelsche Re- geering	1841
XXX.—Geweld met Geweld gekeerd	1842
XXXI.—Afstand van Natal	1843—1845
XXXII.—De Tweede Trek	1847—1848
XXXIII.—Terugblik	1848
XXXIV.—Eene Korte Geschiedenis van den Vrystaat	1848
XXXV.—Trek over de Vaalrivier	1848

INHOUD

	<i>Jaartal.</i>
XXXVI.—De Geboorte der Transvaal-Republiek	1848
XXXVII.—Zandrivier- Tractaat, Kaapkolonie- Vijfstaat	1852—1854
XXXVIII.—Pötgrieter-, Volksraad- en Pretorius- Party	1853
XXXIX.—Marth. W. Pretorius en St. Schoeman	1856
XL.—De Republiek tot op de Aftreding van M. W. Pretorius	1858
XLI.—Aftreding van Pretorius	1871
XLII.—De Presidents-Verkiezing	1871
XLIII.—President Burgers	1872
XLIV.—Paul Kruger Kandidaat gesteld	1877
XLV.—Acte van Beschuldiging	1877
XLVI.—Shepstone's Reis naar Pretoria	1877
XLVII.—In den Volksraad	1877
XLVIII.—De Annexatie	1877
XLIX.—De Eerste en Tweede Deputatie	1878
L.—Kleinfontein	1879
LI.—Wonderfontein	1879
LII.—Pretorius en Bok	1880
LIII.—Nog ééne Poging	1880
LIV.—Beweging te Potchefstroom	1880
LV.—Paardekraal	1880
LVI.—De Vlag geheschen te Heidelberg	1880
LVII.—Het Eerste Schot	1880
LVIII.—Bronkhorstspruit	1880
LIX.—Op de Grenzen van Drakenberg	1880
LX.—Joubert's Stelling op Drakenberg	1881
LXI.—Langnek	1881
LXII.—Ingogo	1881
LXIII.—Sympathie met de Boeren	1881
LXIV.—Correspondentie tusschen Kruger en Colley	1881
LXV.—Colley's Plannen	1881
LXVI.—Amajuba Bezet	1881
LXVII.—Op den Top van den Amajuba	1881
LXVIII.—Alarm in het Boerenkamp	1881
LXIX.—Spitskop door de Boeren bestormd	1881
LXX.—De Overwinning	1881
LXXI.—Wapenstilstand	1881
LXXII.—De Vrede gesloten	1881
LXXIII.—"HUIS TOE."	1881
LXXIV.—13—16 December 1881, Paardekraal	1881